

ส่องก้นนำพาประเทศไทย

ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคมโลก

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ช่วยกันนำพาประเทศไทย
ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ใน
ท่ามกลางประชาคมโลก

พระพรหมคุณาภรณ์
(ป. อ. ปยุตฺโต)

มงคลวารสารนี้ ครบ ๑ ปี

พิธีเปิด

ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต

และ

มูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต

อ.ศรีประจันต์ จ.สุพรรณบุรี

๑๒ มกราคม ๒๕๕๐

ช่วยกันนำพาประเทศไทย

ให้ก้าวไปอย่างสง่างามในท่ามกลางประชาคมโลก

© พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

ISBN 974-87948-7-3

พิมพ์ครั้งที่ ๑ - มกราคม ๒๕๕๐

๔,๐๐๐ เล่ม

- มงคลวารสารณีย์ ครบ ๑ ปี พิธีเปิดชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต

และมูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต ๑๒ ม.ค. ๒๕๕๐

๒,๐๐๐ เล่ม

- ทุนพิมพ์หนังสือ วัดญาณเวศกวัน

๒,๐๐๐ เล่ม

แบบปก: พระชัยยศ พุทธิวิโร

พิมพ์ที่

สารบัญ

คำปรารภ	ก
ช่วยกันนำพาประเทศไทย ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคม โลก	๑
นำเรื่อง	๑
อดีตสร้างปัจจุบัน	๖
เหตุปัจจัยมากมาย กว่าจะได้ผลผลิต	๖
ผลผลิตบัดนี้ ผลิตผลเบื้องหน้า	๙
ชวนกันสรรค์อนาคต	๑๒
สมานฉันท์ และสามัคคี ชนิตไหนที่ขณะนี้ต้องการ	๑๒
อย่ามองข้ามสมานฉันท์ ในการทำบุญขั้นพื้นฐาน	๑๕
คนไทยชอบทำบุญแล้ว ถ้าศึกษาบุญด้วย จะเยี่ยมยอด	๑๘
พระเจ้าอโศกใช้ทรัพย์และอำนาจทำบุญอะไร	๒๑
คิดใหม่ ทำใหม่ จึงจะได้ความเจริญที่พึงปรารถนา	๒๖
เตรียมตัวให้พร้อม ที่จะนำพาไทยให้ก้าวไปอย่างสง่างาม	๓๐
ถ้าคนไทยมีคุณภาพแท้ ต้องก้าวไปนำทั้งโลกได้	๓๔

ช่วยกันนำพาประเทศไทย

ให้ก้าวไปอย่างสง่างาม ใน

ท่ามกลางประชาคมโลก^{หนึ่ง}

นำเรื่อง

ท่านพระเถรานุเถระที่รักนับถือทุกท่าน เริ่มตั้งแต่ท่านเจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ ที่ได้เอื้อเฟื้อมาเปิดงานเป็นประธานตั้งแต่เช้า และท่านที่รู้จักกันสนิทสนมคุ้นเคย เป็นผู้ปฏิบัติศาสนกิจอยู่ในท้องถิ่น โดยเฉพาะหลวงพ่อดำ วัดเสด็จ คือ ท่านพระครูโสภณสิทธิการ ซึ่งมีน้ำใจเมตตาอย่างยิ่ง

ขอเจริญพร โยมญาติมิตรสาธุชนทั้งหลาย ทั้งโยมที่เป็นชาวถิ่นศรีประจันต์ ชาวสุพรรณบุรี และโยมที่เดินทางมาจากถิ่นอื่น เช่น จากกรุงเทพฯ ทั้งท่านที่เป็นชาวถิ่นเดิมที่นี่ แต่ได้ออกไปตั้งหลักฐานที่อื่น ซึ่งย้อนกลับมาเยี่ยมถิ่นศรีประจันต์นี้ และโยมที่อยู่ในกรุงเทพฯ หรือ

หนึ่ง

เรื่องนี้มีชื่อเต็มว่า “ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตโต ของชาวศรีประจันต์ และปวงชาวสุพรรณบุรี ที่จะร่วมเป็นกำลัง ในการนำพาประเทศไทย ให้ก้าวออกไปอย่างสง่างามในท่ามกลางประชาคมโลก” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) วัดญาณเวศกวัน จังหวัดนครปฐม กล่าวที่ ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตโต เมื่อวันที่ ๑๒ มกราคม พ.ศ.๒๕๔๔

จังหวัดอื่น ซึ่งก็มีน้ำใจให้โอกาส หรือจะเรียกว่าให้เกียรติมาร่วมในงานนี้

ทั้งหมดนี้ เป็นเรื่องของความมีน้ำใจเป็นกุศล ถือว่าได้มาทำบุญร่วมกันในวันนี้ เป็นการได้ทำสิ่งที่เป็นสิริมงคล ให้เป็นการเริ่มต้นที่ดี

ความมีน้ำใจเป็นกุศลและมาทำบุญร่วมกันวันนี้ เป็นเรื่องเจาะจงมาที่อาตมภาพ ในเมื่อจุดปรารถนาของเรื่องมาอยู่ที่ตัวอาตมภาพ ก็เป็นการแน่นอนว่าเจ้าตัวจะต้องแสดงน้ำใจตอบแทน เมื่อไม่สามารถทำอะไรอื่น ก็ได้แต่กล่าวเป็นวาจา คือขออนุโมทนาขอบพระคุณ และขอบคุณขอบใจทุกๆ ท่าน ที่ได้ร่วมแรงร่วมใจกันด้วยความสามัคคี โดยมีคุณธรรม เช่น มีศรัทธา ทั้งศรัทธาในพระศาสนา และศรัทธาในบุญในกุศล พร้อมทั้งมีน้ำใจประกอบด้วยเมตตาธรรม คือไมตรีจิต หรือมิตรภาพ เป็นต้น รวมแล้วก็คือ มีคุณธรรมที่ทำให้เกิดความสามัคคี แล้วก็มาร่วมแรงร่วมใจกันทำให้เกิดงานบุญขึ้น ดังที่ปรากฏอยู่ในบัดนี้

นอกจากอนุโมทนาแล้ว ก็ต้องขอภัยไปพร้อมกันด้วย ข้อที่ต้องขอภัยซึ่งเห็นง่ายๆ ก็คือ ควรจะมาตั้งแต่เช้า และเดินขึ้นทางคณะกรรมการก็จัดกำหนดการให้มาตอนเช้าด้วย แต่ก็ติดขัด ต้องขอโอกาสมาเฉพาะตอนบ่าย เหมือนกับว่ามีน้ำใจตอบแทนโยมไม่เต็มที่

เมื่อขอภัย ก็ต้องมีเหตุผลในการขอภัย ก็จึงต้องขอโอกาสชี้แจงแสดงเหตุผลนิดหน่อย เรื่องไม่มีอะไรมาก ก็เกี่ยวกับความเจ็บไข้ได้ป่วย

ความจริง เวลานี้ไม่ใช่โอกาสที่จะมาเล่าเรื่องเจ็บไข้ได้ป่วยกัน แต่ก็ขอเล่าเล็กน้อยพอให้เป็นส่วนอ้างอิง คือเป็นเหตุผลที่ยกมาพูดแล้วก็รู้กัน เพื่อจะได้เข้าใจ แล้วก็โล่งใจด้วย

อาตมภาพมีข้อติดขัดในเรื่องร่างกาย โดยเฉพาะในช่วงเช้าถึงเที่ยงนี้ไปไหนแทบไม่ได้เลย ยิ่งถ้ามีการฉันอาหารก็เป็นอันต้องตัดไปเลย พุดง่าย ๆ สั้น ๆ รวบรัดว่า ไม่ว่าฉันเพลหรือฉันเช้าก็ตาม ฉันเสร็จแล้วต้องรีบนอนภายในประมาณสิบนาที มิฉะนั้นจะเกิดปัญหาในสมอง

ที่นี่ ถ้ายังมีเหตุให้อ่านหนังสือแม้แต่คำสองคำ ก็จะทำให้เกิดเรื่องใหญ่ ไม่ใช่ใหญ่โตถึงกับเข้าโรงพยาบาล แต่เป็นเรื่องใหญ่สำหรับชีวิตในวันนั้น คืออาจจะเกิดอาการปวดศีรษะขึ้นมา แล้วก็ปัญหาไปทั้งวัน หรือ ๒-๓ วัน

ตามปกติ อาตมาไม่มีเลยเรื่องการปวดศีรษะ ตั้งแต่บวชพระมานี้ ปวดศีรษะมีอย่างเดียวคือ เวลาเป็นไข้หวัด แต่เวลานี้ถ้าไปอ่านหนังสือหลังฉันก็เกิดปัญหาบีบคั้นในศีรษะ จึงทำให้ไม่ได้มาที่นี้ในช่วงเวลาเช้าถึงเพล ไม่เฉพาะที่นี่ แม้ที่อื่นก็ไม่ได้ไปไหน

แล้วตอนนี้ก็มีเรื่องเพิ่มเข้ามาเฉพาะหน้า คือ เรื่องระบบทางเดินอาหาร เรียกว่าง่าย ๆ ก็คือเรื่องท้องนั่นเอง อาตมาถ้าท้องเสีย ท้องเดิน ถึงจะถ่ายวันละ ๔-๕-๖-๗ ครั้ง ติดกัน ๓-๔ วัน ก็สู้ได้ แต่อาการที่กำลังเป็นอยู่นี้ ก็คือว่า ไม่ต้องท้องเสีย ไม่ต้องท้องเดิน ขอเรียกว่าท้องคล่อง ครั้งเดียวเท่านั้น หหมดแรงเลย แทบหน้ามืดเกือบทั้งวัน ระยั้งนี้ดีขึ้น ก็เปลี่ยมาก ๆ

แต่จุดที่กระทบกระเทือนที่สุดคือ สมอง ซึ่งจะเปลี่ยอย่างมาก จนกระทั่งบางทีนึกอะไรแทบไม่ออก คิดอะไรแทบไม่ได้ พอดี ๒-๓ วันนี้เกิดปัญหานี้มากที่สุดก็เลยต้องขออภัย

เมื่อรู้เข้าใจเรื่องราวเหตุผลกันแล้ว ก็จะได้พากันไปทั้งสองฝ่าย ผู้พูดเองก็ได้ชี้แจงให้ทราบแล้ว ฝ่ายโยมได้ฟังทราบเรื่องแล้ว ก็จะได้ให้อภัย

ที่นี้ ย้อนกลับมาพูดในเรื่องของงานนี้ ก็เป็นอันว่า เป็นเรื่องที่ต้อง
 อนุโมทนาอย่างยิ่งที่ ชาวศรีประจันต์ ขยายไปยังชาวสุพรรณบุรี และ
 ตลอดไปถึงญาติโยมคนไทยทั้งหลาย ทั้งในกรุงเทพฯ ส่วนกลาง
 รวมทั้งส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ได้มีน้ำใจมาดำริคิดการและได้จัดให้มีสิ่ง
 ที่เรียกว่า ชาตภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ขึ้น ซึ่งได้ทำพิธีเปิดไปแล้ว
 และยังได้ตั้งมูลนิธิชาตภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต ขึ้นด้วย

เรื่องนี้มองในแง่หนึ่งก็คือ เป็นความตั้งใจที่ท่านทั้งหลายได้ให้
 ความสำคัญแก่อาตมภาพ อย่างที่บางครั้งเรียกกันว่าเชิดชูเกียรติ ซึ่ง
 เป็นน้ำใจของท่านทั้งหลาย ที่แสดงออกแล้วก็มาตกที่อาตมภาพ ในฐานะ
 ที่เป็นผู้รับ ก็เลยกลายเป็นศูนย์กลาง เป็นจุดรวมน้ำใจนั้น กลายเป็น
 ว่าอาตมภาพนี้มีดีอะไร ที่ทำให้โยมได้มาแสดงน้ำใจ มาเชิดชูเกียรติ
 อะไรต่างๆ นี่มองในด้านหนึ่งก็มาลงที่อาตมภาพ

แต่ในเวลาเดียวกัน ถ้ามองกลับอีกที การจัดงานนี้เป็นการ
 ประกาศคุณความดีของผู้จัด แม้ว่าท่านผู้จัดจะไม่ได้ตั้งใจ แต่ความจริง
 เป็นอย่างนั้น เพราะว่าผู้จัดได้มีน้ำใจดีงามมากมายอย่างที่พูดเมื่อกี้ เช่น
 มีศรัทธาในธรรม คือมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงาม มีเมตตา หรือมีพรหม
 วิหารธรรม คือธรรมของพระพรหมทั้งหมด พระพรหมก็คือผู้สร้าง นี่ก็
 สร้างงานสำคัญให้เกิดมีขึ้นมา

ท่านทั้งหลายมีน้ำใจอย่างนี้ แล้วก็มีสามัคคี มีความเพียร
 พยายาม จึงได้มาพร้อมเพรียงร่วมแรงร่วมใจกันทำงานที่เป็นประโยชน์
 ส่วนรวมให้เกิดขึ้น จึงเห็นชัดว่า งานนี้เกิดมีขึ้น และสำเร็จได้ เพราะ

คุณความดีของผู้จัดทำ

เพราะฉะนั้น การจัดตั้งมูลนิธิก็ตาม การเกิดมีชาติภูมิสถานก็ตาม มองให้ลึกลงไปก็คือ การประกาศคุณความดีของชาวศรีประจันต์ และความมีน้ำใจของชาวสุพรรณบุรี

ทั้งนี้ รวมทั้งญาติโยมที่เกี่ยวข้องแม่จะอยู่ในถิ่นอื่น ตลอดจนส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีน้ำใจมูทิตามาสับสนุนส่งเสริมตามหลักพรหมวิหารธรรม โดยเฉพาะ อาจารย์อำนวย จันเงิน ซึ่งถึงจะอยู่ไกล ก็ได้มาร่วมขับเคลื่อนอย่างจริงจัง โดยนำส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการจัดการดำเนินการให้เกิดมีชาติภูมิสถานและมูลนิธิดังได้กล่าวมา

เรื่องนี้เราจะต้องตระหนักไว้ เพราะความมีคุณธรรมของผู้คิดริเริ่มจัดเตรียมการต่างๆ นี่แหละ จึงทำให้ความเจริญก้าวหน้าเป็นไปได้ ลำพังอาตมภาพ ถึงจะมีคุณความดีอะไรก็ตาม มันก็จบอยู่แค่นั้น ถ้าไม่มีโยมญาติมิตรทั้งหลาย ไม่มีชาวศรีประจันต์ ซึ่งมีคุณธรรม มามองเห็นคุณความดีนั้น แล้วมาจัดมาทำดำเนินการ ถ้าไม่มีท่านเหล่านี้ หรือท่านเหล่านี้ไม่มีคุณสมบัติที่วามานั้นแล้ว งานนี้ก็ไม่ได้เกิดขึ้นแน่นอน

ขอย้ำอีกครั้ง เมื่อมองดูให้ดี ก็เป็นอันว่า กิจกรรมและผลงานอะไรต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาปรากฏอยู่นี้ เป็นการประกาศคุณความดีของชาวศรีประจันต์ ชาวสุพรรณบุรี และทุกท่านผู้ได้ดำเนินการทั้งหมด

แต่มองอีกที ที่กล่าวมานั้นก็เป็นความสัมพันธ์ร่วมระหว่างกัน คือ การที่อาตมภาพ และชาวศรีประจันต์ พร้อมทั้งทุกท่านที่จัดทำดำเนินการ

นั้น มาสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน อิงอาศัยกันและกัน จึงทำให้เกิดมีสิ่งเหล่านี้
ขึ้น ตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ที่เรียกว่า หลักอิทัปปัจจยตา หรือ
ปฏิจจสมุปบาท

หมายความว่า ถ้าไม่มีอาตมภาพที่ญาติโยมจะยกขึ้นเป็นข้อ
ปรารภ โยมก็ไม่ได้ทำอันนี้ และในทางกลับกัน ถึงมีอาตมภาพ แต่ถ้าไม่
มีชาวศรีประจันต์ งานทั้งหมดนี้ก็ไม่ได้เกิดมาเหมือนกัน

อดีตสร้างปัจจุบัน

เหตุปัจจัยมากมาย กว่าจะได้ผลผลิต

ความสัมพันธ์นั้นเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเรื่องของเหตุปัจจัย ถ้าเราใช้เหตุปัจจัยให้เป็นไปในทางที่ตรงตามถูกต้องแล้ว ก็จะเกิดผลที่ตรงตามขึ้นมา

การที่เกิดชาติภูมิสถาน และมีมูลนิธิชาติภูมิ ทั้งหมดนี้ขึ้นมา เมื่อมองไปชั้นหนึ่ง คนก็จะบอกว่า นั่นก็เพราะว่าอาตมภาพได้ไปทำสิ่งที่เป็นความดีงามความเจริญก้าวหน้าต่างๆ ขึ้นมา

แต่เมื่อมองความสัมพันธ์ของเหตุปัจจัยไปให้ตลอด ก็จะเห็นว่าทั้งหมดนั้นเป็นผลที่เนื่องกันกับศรีประจันต์ทั้งนั้น

หมายความว่า ถ้าไม่มีศรีประจันต์ อาตมภาพก็เกิดมีขึ้นไม่ได้ ง่ายๆ ถ้าศรีประจันต์ไม่มี อาตมานี้ตั้งแต่ตัวเองก็เกิดมาไม่ได้ หมายความว่า ตั้งแต่ตัวเองที่เกิดมา มีกำเนิด ก็โดยมีโยมบิดา โยมมารดา ตลอดจนบรรพบุรุษชาวศรีประจันต์สืบๆ มา

อนึ่ง ศรีประจันต์นี้ก็กินขอบเขตไปกว้างขวาง คลุมถึงดอนเจดีย์ด้วย เพราะแต่ก่อนนี้ ดอนเจดีย์อยู่ในอำเภอศรีประจันต์ แล้วจึงแยกออกไปตั้งเป็นอีกอำเภอหนึ่ง

ต่อจากนั้น เมื่ออาตมาโตขึ้น ก็ไปเรียนหนังสือที่โรงเรียนอนุบาล

คุณครูเหลียว ต่อมาโตขึ้นอีกหน่อย ก็ไปเรียนประถมหนึ่งถึงประถมสี่ที่ โรงเรียนประชาบาลชัยศรีประชาราษฎร์

โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์นี้ ไม่ทราบว่ปัจจุบันยังคงชื่ออยู่หรือเปล่า ก็คือโรงเรียนวัดยางนั่นเอง

เมื่อเรียนที่โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์จบแล้ว ก็ไปเรียนมัธยม ในกรุงเทพฯ ที่โรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา กรุงเทพฯ ก็จึงมีส่วนร่วมให้อาตมาภาพมีชีวิตเจริญงอกงามขึ้นมาด้วย

จากนั้น กลับจากกรุงเทพฯ ก็มาบวช เริ่มชีวิตบรรพชิต เป็นสามเณรที่วัดบ้านกว้าง โดยหลวงพ่เจ้าคุณเมธีธรรมสารเป็นอุปัชฌาย์ ตอนนั้นท่านยังเป็นพระครูอยู่

ได้นักธรรมตรีในปีแรกแล้ว ก็ไปเรียนต่อที่วัดประสาธทอง ในอำเภอเมืองสุพรรณบุรี สอบนักธรรมโท และฝึกวิปัสสนาแล้ว จะตามอาจารย์ที่ชวนไปอยู่ในสำนักวิปัสสนา โยมก็เลยยังไว้และพาเข้ากรุงเทพฯ ไปเรียนปริยัติต่อ โดยอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ ที่หลวงพ่เจ้าคุณเทพคุณาธารเป็นเจ้าอาวาส อยู่กับท่านพระครูปลัดสมัย กิตติพิโต แล้วก็เรื่อยมาอย่างนี้ ไม่ต้องเล่ารายละเอียด

รวมความแล้ว ที่มาเป็นอย่างนี้ได้ ก็เป็นอันว่าต้องอาศัยคุณความดีของท่านผู้มีพระคุณทั้งหลายมากมาย ตั้งแต่ญาติพี่น้อง วงศ์ตระกูล ไปจนกระทั่งชาวท้องถิ่น และครูบาอาจารย์

เพราะฉะนั้น ที่อาตมาภาพได้เกิดมาจนเป็นอย่างนี้ได้ พุทธวรบัตรว่า ก็ได้อาศัยชาวศรีประจันต์เป็นที่เริ่มต้นนั่นเอง จึงบอกว่าเป็นเรื่องหนึ่งกัน

เป็นอันว่า เมื่อมองตามเหตุตามผลในแง่นี้แล้ว ก็เท่ากับว่า
 อาตมาเป็นผลผลิตอันหนึ่งของศรีประจันต์ หรือเป็นผลผลิตของ
 สุพรรณบุรี และในที่สุดก็เป็นผลผลิตของประเทศไทยด้วย

ในเมื่อเป็นผลผลิต ผู้ที่ผลิตก็ต้องมีบทบาทสำคัญ เพราะฉะนั้น
 เราจึงไม่ลืมให้ความสำคัญแก่ผู้ผลิต ดังที่พระพุทธเจ้าทรงสอนหลัก
 กัตถุญฺญกตเวทิต์ไว้ เพื่อเราจะได้ไม่ลืมตัวว่า ผลผลิตที่เกิดขึ้น ต้องมี
 บุพการีเริ่มมา เมื่อจัดงานให้แก่ลูกหลาน ก็เป็นอันว่า ต้องนึกถึงบุพการี
 ผู้ให้กำเนิด จนกระทั่ง ปู่ ย่า ตา ยาย ตลอดจนบรรพบุรุษทั้งหลายด้วย

เพราะฉะนั้น เมื่อเรามาทำงานบุญกันวันนี้ ถ้าจะนึกถึงอาตมา ก็
 คือต้องนึกไปถึงบรรพบุรุษชาวศรีประจันต์ และชาวถิ่นใกล้เคียง หมด
 ทั้งสุพรรณบุรี ทั่วประเทศไทยนี้ มารวมกันเข้า จนทำให้ผลผลิตอันหนึ่ง
 เกิดขึ้น หมายความว่า เราก็คือประสาธน์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนั่นเอง
 เอาแค่นี้ก่อน ถ้ามองกว้างออกไปอีก ก็รวมถึงทั้งโลก ที่มีจุดเริ่มของ
 ความเป็นมนุษย์อันเดียวกัน

เมื่อมองในแง่นี้ ก็เป็นอันว่า อาตมภาพเป็นผลที่ปรากฏขึ้นมา
 โดยอาศัยเหตุปัจจัยที่ดั่งงามในอดีต

ทีนี้ มองอีกด้านหนึ่ง เรายังจะต้องก้าวต่อไปในอนาคต เมื่อเรา
 ทั้งหลายรวมทั้งอาตมภาพเกิดมาอย่างนี้แล้ว เราก็จะเป็นส่วนร่วมในการ
 ที่ประเทศชาติของเรา ตั้งต้นแต่ถิ่นชาติภูมิศรีประจันต์นี้ จะมีความ
 เจริญงอกงามต่อไป

ผลผลิตบัดนี้ ผลิตผลเบื้องหน้า

อดีตนั้นล่วงลับไปแล้ว เอาคืนไม่ได้ แต่มันส่งผลมาให้เกิดเป็นปัจจุบัน และสิ่งที่จะต้องทำ ก็คือปัจจุบันที่จะเป็นเหตุปัจจัยนำไปสู่ออนาคต

อนาคตจะเป็นอย่างไร เป็นเรื่องที่เราต้องเอาใจใส่ให้ความสำคัญ เพื่อจะได้ทำปัจจุบันนี้แหละให้ถูกให้ดีที่สุด

นี่ก็หมายความว่า บัดนี้ ผู้ที่เป็นผลผลิตทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นอาตมภาพก็ตาม ท่านผู้อื่นก็ตาม จะต้องคำนึงว่า เราจะมาช่วยกันมาร่วมกันอย่างไร ในการที่จะสร้างสรรค์ความดีงาม ความเจริญก้าวหน้าสืบต่อไปในอนาคต

ทั้งนี้เพราะว่า ไม่ว่าเราจะตั้งใจหรือไม่ หรือจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม เวลาที่เราที่เป็นผลผลิตของอดีต ก็กลายเป็นผู้ผลิตผลผลิตที่จะเกิดมีต่อไป ดังนั้น ไหนๆ ก็ต้องผลิตกันแล้ว ก็เตรียมผลิตกันให้ดีจริงๆ

การที่เราจัดตั้งชาติภูมิสถาน และมูลนิธิกันขึ้นนี้ เมื่อมองให้ดี ก็จะเป็นเรื่องของการที่เราмаคิดกันถึงอนาคตนี้เอง คือ เรามาจัดกิจกรรมดำเนินกิจการ ตั้งองค์กร เตรียมการอะไรต่างๆ ขึ้นมา ก็เพื่อให้เป็นปัจจัยที่จะหนุนให้เกิดความดีงามความเจริญก้าวหน้าในอนาคตสืบไป

เพราะฉะนั้น สิ่งที่จะต้องคิดต้องพิจารณากันให้มาก จึงอยู่ที่ว่า เราจะทำอะไรกันอย่างไร เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามสืบต่อไปในอนาคต อันนี้คือภารกิจที่อยู่ต่อหน้า

ตรงนี้แหละสำคัญนัก อย่างที่กล่าวแล้วว่า การที่เราจะมีความดีงามความเจริญอะไรเกิดขึ้น ก็ต้องอาศัยเรี่ยวแรงกำลังขององค์ประกอบต่างๆ มาเสริม มาอุดหนุนซึ่งกันและกัน และองค์ประกอบสำคัญที่สุดก็คือบุคคลผู้มีคุณธรรม มีคุณสมบัติ ที่มาเริ่ม มาร่วม และมาทำงาน

งานอย่างที่ทำอยู่นี้ แสดงถึงน้ำใจของท่านที่ทำงาน คือ ตามปกติท่านที่ทำงานอย่างนี้ มักมีน้ำใจอยู่แล้วที่จะเอื้อเกื้อหนุนต่อกิจการที่ดั่งงามที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน แก่สังคมส่วนรวม พอมาเจอเรื่องนี้ ท่านจึงจัดจึงทำขึ้นด้วย

แต่ถ้ามองไปในอดีต เราจะเห็นว่า ท่านเหล่านี้ได้จัดทำสิ่งดีงามหรือเรื่องบุญกุศลอย่างนี้เรื่อยมาอยู่แล้ว

ยกตัวอย่างง่ายๆ ก็อย่างหลวงพ่อดลเสื่อ คือท่านพระครูโสภณสิทธิการนั้น ก็ไม่ใช่ว่าท่านจะมาทำประโยชน์เฉพาะงานนี้เท่านั้น แต่ท่านได้สนใจในเรื่องงานบุญ งานกุศล งานสร้างสรรค์ งานทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น งานสร้างชุมชนให้มีความเจริญงอกงามอยู่ในสันติสุข มาแต่ไหนแต่ไร ไม่รู้กี่สิบปีแล้ว

งานสำคัญของท่าน ก็คือการสร้างคน ทั้งงานเผยแผ่สั่งสอนอบรมประชาชนในวงกว้าง และใกล้ชิดเข้ามาจนกระทั่งถึงในวัด คือบวชพระ บวชเณร เฉพาะอย่างยิ่ง การจัดกิจกรรมบวชเณรภาคฤดูร้อนที่วัดพยุหคิอาราม ซึ่งท่านทำมานานเป็นสิบๆ ปี จนกระทั่งเวลานี้ เณรที่ท่านได้ให้บรรพชา ที่บวชภาคฤดูร้อนเดือนหนึ่ง บางส่วนอยู่ต่อมาจนกระทั่งหลายองค์ได้เรียนจบประโยค ๙ แล้ว และมาเป็นกำลังของพระศาสนา

ที่ว่านี่ก็เป็นตัวอย่าง คือ เราดูว่าท่านเหล่านี้มาทำกิจกรรมความดี อันนี้ แต่ที่จริงนั้น ท่านได้ทำงานสร้างสรรค์เรื่อยมาอยู่แล้ว แต่ตอนนี้ เราก็มารวมกันไปอีกชั้นหนึ่ง คือ มารวมกำลังกันว่า เมื่อเรามีบุคคลผู้เอาใจใส่ในกิจการของส่วนรวม มีกำลังอย่างนี้แล้ว เราก็หนุนให้กำลังเหล่านั้นมารวมกัน มาสามัคคี มาพร้อมเพรียงกัน ที่จะเดินหน้าสู่อนาคตต่อไป

รวมความว่า การที่ได้มีงานนี้ขึ้น เป็นการประกาศว่า เรามีความดีและมีคนดีอยู่ในถิ่น และเราก็นำเอาความดีและคนดีนั้น มาร่วมกันสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่ท้องถิ่น แล้วขยายไปถึงสังคม ประเทศชาติสืบต่อไป

ข้อสำคัญก็คือ ในการที่จะเอาความดีและคนดีมารวมกันได้นั้น จะต้องมีความสามัคคี

ตอนนี้ จึงต้องเอาความสามัคคีมาเป็นพลังที่จะรวบรวมคน เพื่อรวบรวมความดี รวบรวมพลังความรู้ สติปัญญาความสามารถ ให้เข้ามาประสานเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เมื่อรวมกันได้ ก็จะเป็นพลังอันใหญ่ที่จะขับเคลื่อนท้องถิ่น ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

งานบุญวันนี้ เป็นการประกาศความสามัคคีของญาติโยมชาวศรีประจันต์ ร่วมด้วยชาวสุพรรณบุรี รวมกับชาวกรุงเทพฯ และชาวไทยทั่วประเทศทั้งหมด

เมื่อได้ประกาศความสามัคคีที่ได้มีมาแล้ว ก็ขอให้เรามีพลังความ

สามัคคีนั่นสืบต่อไป เพื่อให้ความสามัคคีเป็นพลังนำไปสู่ความสำเร็จ

ชวนกันสรรคือนาคต

สมานฉันท์ และสามัคคี ชนิดไหนที่ขณะนี้ต้องการ

ทำอย่างไรความสามัคคีจะเกิดขึ้นได้ เราบอกว่าความสามัคคีคือ ความพร้อมเพรียงกัน การมารวมกำลังร่วมกันทำการที่ดั่งงามเป็น ประโยชน์ แต่จะรวมกันได้อย่างไร มองลึกลงไปก็ต้องมีเหตุปัจจัย

เหตุปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญ ซึ่งบอกได้ง่ายก็คือ ศรัทธา อย่าง ญาติโยมมีศรัทธาในพระสงฆ์ ในพระศาสนา ก็ไปรวมกัน ไปร่วมกัน ทำบุญ หรือไปช่วยงานช่วยการที่วัด นี่ก็เกิดความสามัคคี

นอกจากศรัทธา ธรรมะคือคุณสมบัติในตัวเราอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ จันทร ที่แปลว่า ความพอใจใฝ่ปรารถนา หมายถึงพอใจใฝ่ปรารถนาจะทำอะไรบางอย่างที่มองเห็นว่าดีงาม

คนเราถ้าพอใจชอบใจอยากได้อะไรอันเดียวกัน ก็อาจจะเกิด ปัญหา ต้องแย่งชิงทะเลาะกัน ทำให้แตกสามัคคี แต่ถ้าพอใจอยากจะทำอะไรที่ดั่งงามตรงกัน ลงเป็นอันเดียว ก็จะเกิดความสามัคคี

ความพอใจนี้ ทางพระเรียกว่า “จันทร” อากาที่ประสานกัน เสมอกัน ลงกัน ตรงกัน ท่านเรียกว่า “สมานะ”

ที่นี้ ถ้ามีจันทรคือความพอใจใฝ่ปรารถนาจะทำนั้น ตรงกัน

เสมอกัน ลงกัน ร่วมกัน เป็นสมานะ ก็เรียกว่า “สมานฉันท์” ก็คือ คำว่า **สมานฉันท์** นั่นเอง

เราจะมีสามัคคีกันดีได้ ก็โดยมีสมานฉันท์ ถ้ามีสมานฉันท์แล้ว เราก็จะสามัคคีกันแน่นแฟ้น

การที่ญาติโยมชาวศรีประจันต์มีความสามัคคี ดังที่แสดงออกมาอย่างน้อยในวันนี้ ก็เป็นตัวอย่างของความมีสมานฉันท์ที่แหละ ญาติโยมมีสมานฉันท์คือมีความพอใจใฝ่ปรารถนาอะไรที่ตรงลงเป็นอันเดียวกัน ลองชุดค้นให้เจอสิว่า เอ๊ะ ที่เรามาสามัคคีกันคราวนี้ เรามีตัวฉันท์อะไรหนอ ที่สมานกัน จับอันนั้นให้ได้ คือฉันท์ที่ร่วมกัน ความพอใจใฝ่ปรารถนาที่เป็นอันเดียวกัน อันนี้แหละคือแกนของความสามัคคี

ที่นี้ ความพอใจใฝ่ปรารถนาอันดีที่ร่วมกัน ก็มี ๒ แบบ คือความพอใจบางอย่าง เช่น ความชื่นชมในคุณงามความดี สิ่งที่ดีงามเมื่อชื่นชมเหมือนกันไป ใจเราก็รวมกันเป็นสามัคคีจริง เพราะว่าความพอใจที่ตรงกันนั้นมายึดเหนี่ยวใจให้รวมกันได้

แต่ฉันท์ที่ทำให้เกิดความสามัคคีแบบนี้ เป็นความสามัคคีที่ค่อนข้างหยุดนิ่ง สามัคคีอยู่เฉยๆ ก็เลยอาจจะไม่ก้าวไปไหน

ที่นี้ ฉันท์ที่จะทำให้เกิดสามัคคีที่มีพลังยิ่งใหญ่ ทำให้เกิดความก้าวหน้าได้ ต้องเป็นฉันท์ที่แท้ คือ ความพอใจใฝ่ปรารถนาจะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง โดยมีใจใฝ่ปรารถนาเลยต่อไปถึงจุดหมาย คือ เรามองเห็นจุดหมายอะไรสักอย่างหนึ่ง เมื่อเราใฝ่ปรารถนาจุดหมายนั้นแล้ว

เราก็อยากจะทำกรเพื่อให้ถึงจุดหมายนั้น ตัวนี้แหละจึงจะเป็นฉันทะที่แท้จริง คือ ความพอใจใฝ่ปรารถนาที่จะทำ (ไม่ใช่แค่พอใจเฉยๆ)

ถ้าอยากทำการเพื่อให้บรรลุจุดหมายอย่างหนึ่งขึ้นมา คราวนี้ละก็มันจะเป็นพลังซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีชนิดที่ไม่ใช่หยุดนิ่ง แต่เป็นการรวมตัวรวมกำลังกันเพื่อทำการอะไรอย่างหนึ่ง คือเป็นความสามัคคีที่พร้อมด้วยความมุ่งมั่นที่จะเดินหน้าไป ในการทำอะไรต่ออะไรที่จะให้เจริญก้าวไปสู่ความสำเร็จบรรลุจุดหมายที่ต้องการนั้น

เราต้องการสมานฉันท์แบบนี้ ประเทศชาติของเราก็ต้องการสมานฉันท์แบบนี้มาก

ประเทศไทยไม่ใช่ต้องการสมานฉันท์เฉพาะที่ภาคใต้หรอก ญาติโยมพูดกันันกว่าทำอะไรจึงจะให้เกิดสมานฉันท์ที่ภาคใต้ ปัญหาภาคใต้เราคิดแก้ไขในเรื่องสมานฉันท์กันมาตั้งนานแล้ว ก็ยังไม่สำเร็จสักที เพราะที่จริง ปัญหาที่แท้ไม่ใช่แค่ไม่สมานฉันท์กันที่ภาคใต้ แต่ปมใหญ่อยู่ที่คนไทยไม่สมานฉันท์กันในเรื่องภาคใต้

นอกจากนั้น เราไม่ต้องไปรอ เพราะสมานฉันท์นั้นต้องใช้ทุกที่ทุกเวลา แล้วอย่าลืมแง่มุมของสมานฉันท์อย่างทีบอกเมื่อกี้ อย่าเอาแค่สมานฉันท์แบบหยุดนิ่ง ไม่ใช่ว่าพอใจใฝ่ปรารถนาสิ่งที่ดีงาม แล้วชื่นชมพอใจรวมใจกันได้แค่สามัคคีอยู่นิ่งๆ เฉยๆ แต่ต้องรวมกำลังรวมใจแบบมีจุดมุ่งหมายและใฝ่จะทำอย่างที่ว่าแล้ว คือ จะทำการนี้เพื่อให้ลุถึงจุดหมายนั้น

ถ้าสมานฉันท์อย่างนี้ ความสามัคคีจะมีพลังที่แท้จริง เราจะมุ่งมั่น

เดินหน้าไปได้ เราต้องการความสามัคคีแบบนี้

โดยเฉพาะเวลานี้ สังคมประเทศชาติ เรายังรู้กันอยู่ว่ามีปัญหามาก ต้องมีการแก้ไขพร้อมกันไปกับการสร้างสรรค์ เพราะฉะนั้น เราจะต้องมี สมานันท์กันให้มาก

อย่ามองข้ามสมานันท์ ในการทำบุญขั้นพื้นฐาน

เราพูดกันเรื่อยมาถึงความสามัคคี ครั้นถึงตอนนี้เกิดมีคำว่า สมานันท์ เรายินยอมพูดกันเกร่อ จนบางทีแทบจะลืมความสามัคคี ทั้งที่ เอาเข้าจริง คำว่า “สมานันท์” มีความหมายแค่นี้ เรายังไม่ชัดเจนเลย

ที่จริง “สมานันท์” เป็นคำเก่า อาตมาก็เลยอยากจะเล่าเรื่องให้ ฟัง จะได้มองเห็นว่ามันเป็นคำที่แสนจะเก่าแก่ และสมานันท์ที่สำคัญก็คือสมานันท์ที่ทำให้มาร่วมสามัคคีกันทำบุญ

ในที่นี้ จะเล่าให้ฟังสักเรื่องหนึ่ง เรียกว่าง่าย ๆ ว่า เรื่องกำเนิดพระ อินทร์ โยมรู้จักพระอินทร์กันทุกท่าน พระอินทร์ก็เกิดจากสมานันท์นี้แหละ ถ้าไม่มีสมานันท์ ก็ไม่มีพระอินทร์ ถ้าเป็นญาติโยมเก่า ๆ ก็ น่าจะรู้เรื่องของพระอินทร์นี้ว่าตามคติพระพุทธศาสนาพระอินทร์เกิดมา อย่างไร ก็เลยมาทบทวนเรื่องเก่ากันหน่อย

ได้บอกเมื่อกี้ว่า พระอินทร์นี้เป็นเรื่องที่เกิดจากสมานันท์ และ เป็นการมาสมานันท์กันในการทำบุญ เรื่องเป็นอย่างไร คำในบาลีนั้น บอกความหมายของสมานันท์ชัดเจน และขอให้โยมสังเกตหรือ วิเคราะห์ดูด้วยว่าบุญในเรื่องนี้คืออะไรบ้าง

ในคัมภีร์ท่านเล่าไว้ว่า มีคนหนุ่ม ๓๓ คน เอาละสิ พอเริ่มเรื่องก็ขอแทรกนิดหนึ่ง คือให้สังเกตว่า คำว่า “๓๓” นี่แหละ เป็นที่มาของคำว่าดาวดิงส์ ที่เป็นชื่อสวรรค์ของพระอินทร์

อธิบายหน่อยว่า “๓๓” นั้น เป็นภาษาบาลีว่า “เตตติส” (อ่านว่า เตตติสสะ) แล้ว เตตติส ก็มาเป็น “ดาวติส” (ไทย=ดาวดิงส์; บางทีเรียกว่า ไตรตรึงษ์ ซึ่งเป็นรูปที่เพี้ยนมาจากคำสันสกฤต)

ในคนหนุ่ม คือมาณพ ๓๓ คนนี้ คนหนึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ (ชื่อนายมฆะ) ส่วนอีก ๓๒ คน ก็เป็นเพื่อนๆ ในชุมชนเดียวกัน

มาณพหรือชายหนุ่ม ๓๒ คนนี้ ได้มีสมานฉันท์กับพระโพธิสัตว์ (คำบาลีว่า “เตตติส ชนา โพธิสตุเตน สมานจจนฺทา”) ในการทำงานบำเพ็ญประโยชน์แก่ชุมชน เพื่อทำชุมชนนั้นให้ดีงาม รื่นรมย์ ร่มรื่นและร่มเย็น ปลอดภัย มีความสะดวกในการทำกิจกรรมการงานต่างๆ ที่จะให้เกิดความเจริญงอกงามและอยู่กันร่มเย็นเป็นสุข

เมื่อจะมาร่วมงานกัน นายมฆะที่เป็นผู้นำ ก็ให้ทุกคนรักษาศีล ๕ เช่น ไม่ตักตักในเรื่องเงินทอง ไม่ดื่มสุรา เป็นต้น แล้วมาณพ ๓๓ คนนั้น ซึ่งมีสมานฉันท์ ก็พร้อมใจกันเที่ยวทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

ขอให้สังเกตว่า กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์นั้น ท่านใช้คำว่า “บุญ” ดั่งข้อความภาษาบาลีในคัมภีร์ว่า “บุญญานิ กโรนฺตา วิจฺจนฺติ” แปลว่า (มาณพ ๓๓ คนนั้น) “เที่ยวทำบุญกันอยู่”

คนกลุ่ม ๓๓ คนนี้ เที่ยวทำบุญอะไรกันบ้าง และเที่ยวทำบุญกันอย่างไร ขอให้ญาติโยมฟังนะความหมายของการทำบุญ เพื่อจะได้เข้าใจ

ความหมายของการทำบุญชัดเจนขึ้นบ้าง แล้วก็บุญอย่างสำคัญ ที่ทำให้มาณพ ๓๓ คนนั้นไปเป็นเจ้าสวรรค์แห่งดาวดึงส์

“บุญ” นี่คืออะไร มาณพเหล่านี้ ตั้งแต่เข้า ก็ถือมีด ขวาน และอุปกรณ์อื่นๆ แล้วพากันไปสำรวจดู หนทางสัญจรที่ไหนขรุขระไม่เรียบร้อย ก็ช่วยกันขุด ช่วยกันถากถาง ช่วยกันปราบ ช่วยกันปรับ ให้เป็นถนนที่เรียบราบสม่ำเสมอ เพื่อให้คนเดินทางไปมาได้สะดวก ที่ไหนติดขัดมีลำธารสายน้ำกั้น ก็สร้างสะพานข้ามไป ที่ไหนขาดแคลนน้ำ ก็ขุดสระน้ำให้ ตลอดจนสร้างศาลา เป็นที่พักคนเดินทางบ้าง เป็นที่คนมาประชุมกันบ้าง หรือเป็นที่ทำกิจกรรมต่างๆ ดังนี้ เป็นต้น

เมื่อมาณพ ๓๓ คนเป็นหลักในการทำบุญเหล่านี้แล้ว ต่อมา คนอื่นๆ ก็มาร่วมแรงร่วมใจมากขึ้นๆ เช่น ทางฝ่ายสตรีก็เข้ามาช่วย เมื่อคนหนุ่มพวกนี้ไปสร้างศาลาที่พักคนเดินทาง กลุ่มผู้หญิงก็ไปช่วยกันปลูกต้นไม้ จัดสวน ตกแต่งบริเวณ เป็นต้น เลยกลายเป็นว่า ชุมชนของเขาทั้งร่วมเย็นมีความสงบสุข และน่ารื่นรมย์ด้วย

จากนั้น มาณพ ๓๓ คนนี้ก็ขยายงานไปบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่ชุมชนอื่น ที่หมู่บ้านอื่นๆ ต่อไปอีก

นี่คือการทำบุญ ที่ท่านเล่าเรื่องไว้ชัดเจนในคัมภีร์ เป็นบุญขั้นพื้นฐานเลยทีเดียว แต่บางทีญาติโยมก็ลืมกันไป

เวลาจะทำบุญ เรามักนึกกันแต่ในขั้นลัทธิข้ามชีวิตประจำวัน เอาแค่ ว่า ไปทำบุญที่วัด ไปถวายภัตตาหาร อะไรต่างๆ กับพระ แต่บุญแบบต่างๆ ในคัมภีร์แท้ๆ เราไม่เอามาคิดพิจารณาให้ครบถ้วนทั่วถึง ทำ

ให้เกิดช่องว่างในการทำบุญ

เราจะไปทำบุญที่วัด ไปถวายภัตตาหาร เป็นต้น ได้ดีจริง ก็ต่อเมื่อ บ้าน หมู่บ้าน ชุมชนของเราที่อยู่ในภาวะที่ดีด้วย ถ้าเราจัดทำหมู่บ้าน ชุมชนของเราให้ดี เป็นสัปปายะ^{หนึ่ง} อยู่กันผาสุก มีความสงบเรียบร้อยดีแล้ว เราก็พร้อมที่จะไปทำบุญที่วัด ไปเลี้ยงพระ เป็นต้น ได้อย่างไร้กังวล เรียกว่าสามารถก้าวไปในบุญกุศลได้อย่างมั่นคงและมั่นใจ

แต่ถ้าที่บ้านและในชุมชนสับสนวุ่นวาย ทั้งชุมชนห้องและขัดข้อง เวลาไปทำบุญที่วัด ไม่ว่าจะรักษาศีล หรือจะเจริญจิตภาวนาและปัญญาภาวนา ก็ถูกความระแวงหรือหวาดกังวล เป็นต้น ตามมากวน คอยขัด คอยถ่วงไว้ เลยก้าวไปในบุญคือการปฏิบัติที่เป็นบุญขั้นสูงขึ้นไปได้ยาก หรือไปไม่ไหว จึงอย่ามองข้ามบุญขั้นพื้นฐานที่ท่านสอนไว้นี้

ถ้าเราจัดทำบุญขั้นพื้นฐานไว้ดี เวลาไปวัด พระท่านสอนธรรม แนะนำให้เราประพฤติชอบ อยู่กันดี ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ช่วยกัน สร้างสรรค์ชุมชนของเรา นี่ก็คือให้ทำบุญกันชัดๆ เลย เป็นการย้ำ เป็นการหนุนและเสริมการทำบุญของเราให้หนักแน่นยิ่งขึ้นอีก คือให้มันแน่น อยู่ในทางของบุญนั่นเอง

หนึ่ง

สัปปายะ แปลว่า สบาย คือ เหมาะกัน, เอื้อ, เกื้อหนุน หมายความว่า เอื้อหรือเกื้อหนุนให้เป็นอยู่หรือทำการนั้นๆ ได้ด้วยดี

คนไทยชอบทำบุญแล้ว ถ้าศึกษาบุญด้วย จะเยี่ยมยอด

การทำบุญขั้นพื้นฐานนี้ บางทีเราก็ไม่ได้นึกถึง คอยจะมองข้ามไปเสีย ที่จริงก็คือการพัฒนาชีวิต พัฒนาสังคม ในทางที่ถูกต้อง อย่างบริสุทธิ์ใจนั่นเอง

บุญของมาณพ ๓๓ คน ที่มีมฆมาณพเป็นผู้นำนี้ ถ้าใช้ภาษาปัจจุบัน ก็คือการมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน พัฒนาชุมชนนั่นเอง แต่ภาษาเก่าเรียกว่า “ทำบุญ” คือ การเห็นแก่ประโยชน์สุขร่วมกัน ของตนเองและของผู้อื่น ของส่วนรวม ของชุมชน ของหมู่บ้าน แล้วมาช่วยกันบำเพ็ญประโยชน์ มาสร้างสิ่งสาธารณูปโภค ทำสิ่งที่จะช่วยให้เกิดความร่มเย็นปลอดภัย

นอกจากความเป็นอยู่สบายระดับด้านวัตถุแล้ว ที่ขาดไม่ได้ก็คือการชักชวนชักนำกันให้ประพฤติดีปฏิบัติชอบ ไม่ก่อความเดือดร้อนเบียดเบียนกัน แต่ให้เกื้อกูลกัน พุดสั้นๆ ว่า ให้ตั้งอยู่ในศีลในธรรม ดังที่ท่านเล่าไว้ในเรื่องนี้ด้วยว่า มาณพ ๓๓ คนนี้ ได้ช่วยแนะนำชักจูงคนที่ติดยาเสพติด กินเหล้าเมายา ให้ละเลิก และชวนให้ตั้งตนอยู่ในศีลในธรรม

นี่แหละ บุญนี้คลุมไปหมด ตั้งแต่ในบ้านไปจนถึงทั้งสังคม ตั้งแต่เรื่องวัตถุไปจนถึงเรื่องนามธรรม ทั้งทางจิตใจและปัญญา

เพราะฉะนั้น เราจะต้องหันกลับมาทบทวนความหมายของคำว่า “บุญ” กันให้ชัด อย่างน้อยก็มองบุญให้กว้างขวางทั่วถึง ถ้าทำบุญกัน

อย่างนี้ละก็ ชีวิต ครอบครัว หมู่บ้าน สังคม จะดีงามมีความสุขแน่นอน
ถึงเวลาจะเอาคำตรัสของพระพุทธเจ้ามาเป็นข้อสรุป สำหรับ
ตรวจสอบการทำบุญขั้นพื้นฐานของเรา ขอให้ดูพุทธพจน์ต่อไปนี้

“ชนเหล่าใด ปลูกสวน ปลูกป่า สร้างสะพาน โรงบริการ
น้ำดื่ม และบึงบ่อสระน้ำ ให้ที่พักอาศัย บุญของชนเหล่านั้น
ย่อมเจริญงอกงาม ทั้งคืนทั้งวัน ตลอดทุกเวลา ชนเหล่านั้น
ตั้งอยู่ในธรรม ถึงพร้อมด้วยศีล เป็นผู้เดินทางสวรรค์”

(ส.ส.๑๕/๑๔๖/๔๖)

เมื่อนี้พูดแล้วว่า มาณพ ๓๓ คนนี้ ตื่นเข้าขึ้นมาก็ “ปัญญานิ
กโรนฺตา วิจรฺหติ” แปลว่า เทียบทำบุญกันไป คือเทียบทำความดี หรือ
เทียบบำเพ็ญประโยชน์ต่างๆ ถ้าสังคมไทยเอาใจใส่ไม่ละเลยการทำบุญ
แบบนี้กัน แล้วเอาไปประสมกับบุญชั้นลึกเข้าไปที่เราชอบทำกันอยู่แล้ว
ชีวิตและสังคมก็จะดีงามร่มเย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

คนไทยเราชอบทำบุญกันนัก ก็ดีอยู่ แต่มักทำไปโดยไม่รู้เข้าใจ
แม้แต่ว่าบุญคืออะไร บุญเป็นอย่างไร จึงนำเสียดายอย่างยิ่ง ถ้าคนไทย
ชอบทำบุญ และชอบศึกษาบุญด้วย คนไทยและสังคมไทยจะดีเลิศ
ประเสริฐยอดเยี่ยม

สาระของเรื่องกำเนิดพระอินทร์ที่เล่ามานี้ ก็คือ ความใฝ่ปรารถนา
ต่อความดีความงามความรื่นรมย์ร่มเย็นและประโยชน์สุข ที่จะทำให้
เกิดขึ้นแก่ชุมชน เป็นต้น ที่เรียกว่า **ฉันทะ** ซึ่งคนเหล่านี้มีเสมอ
เหมือนกัน เรียกว่า **สมาน** กัน เป็น**สมานฉันท**แล้ว ก็ทำให้เกิดความ

สามัคคีมีกำลัง ชนิดที่มาร่วมแรงร่วมใจกันทำงานทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์

สมานฉันท์แบบที่วุ่นนี้แหละ ทำให้เกิดงานเกิดการที่เป็นการสร้างสรรค์อย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่แก้ปัญหาให้สงบจากการทะเลาะวิวาทให้คนเลิกรบราฆ่าฟันก่อการร้ายกันเท่านั้น แต่มันก้าวไปไกลกว่านั้น โดยทำให้เกิดการกระทำในทางก่อกุศลคือก่อการดีด้วย

นอกจากนั้น เมื่อคนมีสมานฉันท์ในการทำบุญขึ้นพื้นฐานได้แล้ว เขาก็จะขยายออกไปมีสมานฉันท์ในเรื่องราวกิจการในระดับและขอบเขตที่กว้างใหญ่ขึ้นไป เช่นในระดับชาติได้ แต่ตรงข้าม ถ้าแม้แต่ในเรื่องพื้นฐานแค่ประโยชน์สุขแห่งชุมชนของตน คนก็ยังไม่มีสมานฉันท์ ไม่เคยได้ฝึกกัน จะหวังให้เขามีสมานฉันท์ขั้นใหญ่กว้าง ก็คงจะหวังได้ยาก

สมานฉันท์เป็นเรื่องของการที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เพราะฉะนั้น เราจึงไม่ควรพูดถึงสมานฉันท์อยู่แค่จะแก้ปัญหาการทะเลาะวิวาท แต่ต้องพูดถึงการที่จะรวมกำลังสามัคคีในการสร้างสรรค์ประโยชน์สุขความดีงามและความเจริญก้าวหน้าต่อไป

เอาละ เป็นอันว่าจบเรื่องนี้ไปตอนหนึ่งว่า มาถนพ ๓๓ คนนี้แหละ ตายแล้วก็ได้ไปเกิดในสวรรค์ และเรียกสวรรค์ชั้นนี้ว่า ดาวดึงส์ คือสวรรค์ชั้น ๓๓ คน โดยตัวพระโพธิสัตว์ที่เป็นหัวหน้าก็ไปเป็นพระอินทร์หรือท้าวสักกะ

พระเจ้าอโศกใช้ทรัพยากรและอำนาจทำบุญอะไร

เมื่อเราดูประวัติศาสตร์ จะเห็นว่า ชาวพุทธที่ยิ่งใหญ่หรือเป็นผู้นำสมัยก่อน เอาใจใส่ให้ความสำคัญในการทำบุญขึ้นพื้นฐานนี้อย่างจริงจัง

ดูง่าย ๆ ไม่นานหลังพุทธกาล ประมาณ พ.ศ.๒๑๘ มีพระเจ้าแผ่นดินที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถือกันว่ายิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ชาวพุทธรู้จักดี คือ พระเจ้าอโศกมหาราช

พระเจ้าอโศกมหาราชนี้ก็ทำบุญมากมายเหมือนกัน แล้วก็เอาใจจริงเอาใจกับการทำบุญขึ้นพื้นฐานแบบเดียวกับมาณพ ๓๓ คนนี้แหละ มองได้ว่า คงจะทรงปฏิบัติตามพุทธพจน์ในพระไตรปิฎก เล่ม ๑๕ ที่ยกมาเมื่อกี้ เรื่องนี้เห็นได้จากพระราชดำรัสที่เขียนไว้ในศิลาจารึกว่า

ตามถนนหนทาง ข้าฯได้ให้ปลูกต้นไม้ขึ้นไว้เพื่อเป็นร่มเงาแก่สัตว์และมนุษย์ทั้งหลาย ให้ปลูกสวนมะม่วงให้ขุดบ่อน้ำไว้ทุกระยะครึ่งโกระสะ (ประมาณ ๒ ก.ม.) ให้สร้างที่พักคนเดินทาง และให้สร้างอ่างเก็บน้ำจำนวนมากไว้ในที่ต่างๆ

ตอนแรก พระเจ้าอโศกนี้ดูร้ายมาก เรียกกันว่า พระเจ้าจันทาโศก แปลว่า อโศกผู้ดุเดือด หรืออโศกจอมโหด เพราะเที่ยวรบราฆ่าฟัน แย่งชิงดินแดนเขา ฆ่าคนตายมากมาย แต่ต่อมาสลดพระทัย เลิกสงครามหันมานับถือพระพุทธศาสนา จึงปฏิบัติธรรม ก็ทำบุญทำกุศล

ก่อนหน้านั้น พระเจ้าอโศกหาทรัพย์ หาลาภ หายศ หาอำนาจ ก็

เพื่อจะบำรุงบำเรอตัวเอง เพื่อความยิ่งใหญ่ใช้อำนาจ แต่พอหันมานับถือ พระพุทธศาสนา และปฏิบัติธรรมแล้ว ก็เอาลาภยศ เอาทรัพย์และ อำนาจนั้นมารับใช้ธรรม

ลาภยศ หรือทรัพย์กับอำนาจนี้ ถ้าเอาไปใช้ในทางร้าย (คือรับใช้ ตัณหา-มานะ-ทิฐิ = อยากได้ อยากใหญ่ เอาแต่ความคิดเห็นของตน) ก็เป็นการเบียดเบียนข่มเหงผู้อื่น นำไปสู่ความลุ่มหลงมัวเมา ทำให้เกิดความทุกข์ยากเดือดร้อนกันมาก และในที่สุดก็ต้องประสบความ วิกฤติถึงความพินาศ แต่ถ้าเอาไปใช้ในทางดี ทรัพย์ อำนาจ เกียรติยศ บริวารนั้น กลับเป็นเครื่องมือหรือเป็นโอกาสให้ทำการสร้างสรรค์ได้ มากมาย

ลองพิจารณาดูสิ คนที่มีสติปัญญาดี อยากจะทำดี ตั้งใจดี แต่ถ้า เขาไม่มีทรัพย์ ไม่มีตำแหน่ง ไม่มีฐานะ ไม่มีอำนาจ ไม่มีบริวาร ไม่มี กำลัง ถึงจะมีความคิดดีๆ ก็ทำได้นิดเดียว แต่ถ้าเป็นคนดี มีสติปัญญา และมีความคิดดีๆ แล้วทรัพย์ก็มาก อำนาจก็มี บริวารก็เยอะด้วย ทีนี้ ละ เขาจะทำงานใหญ่ดีๆ ได้สำเร็จ ทำการสร้างสรรค์ได้มากมาย

ก็เหมือนพระเจ้าอโศกนี่แหละ แต่ก่อนนั้นได้แต่ทาลาม หาทรัพย์ หายศ หาอำนาจ เพื่อจะเอามาประกาศความยิ่งใหญ่ข่มขู่ครอบงำคนอื่น และบำรุงบำเรอตัวเอง ตอนนี่พลิกกลับเลย เปลี่ยนมาหาธรรม

เมื่อธรรมสอนให้ทำความดี ให้ทำบุญบำเพ็ญประโยชน์ พระเจ้า อโศกก็เอาทรัพย์ เอายศ เอาอำนาจความยิ่งใหญ่ยศศักดิ์บริวารนั้น ไปใช้ ในการทำความดีสร้างสรรค์ประโยชน์สุขแก่ประชาชน พระองค์มีทรัพย์

ยศมากนักหนา ก็เลยทำบุญสร้างประโยชน์สุขได้มากมายเหลือเกิน

พระเจ้าอโศกทำอะไร? อ้อ... ก็ทำคล้ายกับมาณพ ๓๓ คนนั้นแหละ แต่ทำได้ในขอบเขตกว้างขวางกว่า มาณพ ๓๓ คนนั้น อยู่แค่หมู่บ้าน ในตำบล ในอำเภอ เขาก็ทำได้แค่หมู่บ้าน แค่อำเภอ แต่พระเจ้าอโศกนั้นทำได้ทั่วประเทศเลย หัวชมพูทวีป คือประเทศอินเดียสมัยนั้น ที่เรียกว่า มคธ ซึ่งใหญ่กว่าอินเดียสมัยปัจจุบันด้วยซ้ำ

ไม่ต้องพูดถึงอินเดียสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ซึ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ แม้แต่อินเดียปัจจุบันนี้ก็ใหญ่กว่าประเทศไทยถึง ๖ เท่า (ประเทศไทยมีเนื้อที่ ๕ แสนตารางกิโลเมตร อินเดียมีพื้นที่ ๖ เท่าของเรา ก็คือ ๓ ล้านตารางกิโลเมตร)

พระเจ้าอโศกเป็นมหาราชผู้ยิ่งใหญ่ มีอำนาจเต็มที่มีทรัพย์สินเหลือล้น ทำความดีอะไรที่คล้ายกับมาณพ ๓๓ คน แต่กว้างใหญ่กว่า

เริ่มด้วยสร้างถนนหนทาง เชื่อมต่อท้องถิ่นต่างๆ ให้ประชาชนเดินทางไปมาถึงกันได้สะดวก แล้วบนถนนหนทางเหล่านั้น ก็สร้างที่พักคนเดินทางเป็นระยะๆ ก็กิโลเมตรจำไม่ได้ ศิลาจารึกใช้คำว่า “ครึ่งโกสะ” ตอนนั้นก็เถียงกันเรื่องมาตราว่า โกสะนี้ คือกิโลเมตรกันแน่ ก็ยุติไม่ได้ คิดคร่าวๆ ว่า ๓ หรือ ๔ กิโลเมตร เมื่อสร้างศาลาที่พักคนเดินทางแล้วก็ปลูกป่า ปลูกสวน ปลูกต้นไม้ ให้เป็นที่รื่นรมย์

พร้อมนั้น พระเจ้าอโศกก็ให้ขุดสร้างอ่างเก็บน้ำสำหรับการเกษตร คงเป็นทำนองชลประทาน แล้วก็สร้างโรงพยาบาล ทั้งโรงพยาบาลคน และโรงพยาบาลสัตว์ ซึ่งหาได้ยากนักที่ใครจะคิดถึง แล้วก็หาเครื่องยา

คือสมุนไพโร มาปลูกไว้ คือปลูกป่าสมุนไพโร นี่เป็นตัวอย่างงานบุญที่พระเจ้าอโศกได้ทรงทำ

งานบุญอีกด้านหนึ่ง คือ พระเจ้าอโศกทรงสร้างวัดมากมายถึง ๘๔,๐๐๐ วัด เรียกว่า ๘๔,๐๐๐ วิหาร ท้าวมหาอาณาจักร วิหารหรือวัดนี้คืออะไร ก็คือศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนนั่นเอง เพราะสมัยนั้นไม่มีโรงเรียนในระบบปัจจุบัน ที่เป็นระบบตะวันตก ซึ่งเราเอามาจากเมืองฝรั่ง แต่ในแบบเดิมของตะวันออกเราเนี่ย วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา

พระเจ้าอโศกมหาราชสร้างวัด ๘๔,๐๐๐ วัด บางคนชักสงสัยว่าอะไรกันมากมายขนาดนี้เป็นจริงได้หรือ แต่ที่จริงยังน้อยกว่าประเทศไทยเสียอีก ลองคิดดูให้ดี

ประเทศไทยมีเนื้อที่ ๕ แสน ตร.กม. เรามี ๓ หมื่นวัด ที่นี้ประเทศอินเดียใหญ่กว่าไทยเรา ๖ เท่า ถ้าพระเจ้าอโศกสร้างวัดตามอัตราส่วนให้มีเท่าประเทศไทย จะต้องสร้างกี่วัด เรามี ๓ หมื่นวัด เอา ๖ คูณเข้าไป ก็เป็น ๑๘๐,๐๐๐ วัด แต่พระเจ้าอโศกสร้างแค่ ๘๔,๐๐๐ วัด นี่แสดงว่า ประเทศไทยเจริญด้วยวัดยิ่งกว่าชมพูทวีปสมัยพระเจ้าอโศกเสียอีก

แต่มองอีกที อีกแง่หนึ่ง ว่า เอ๊ะ... ที่เราเจริญด้วยวัดมากมายนี้ วัดของเราเจริญดีเหมือนวัดของพระเจ้าอโศกหรือเปล่าเนี่ย ตอนนี้อยู่ตรวจสอบตัวเองแล้ว พระเจ้าอโศกมีแค่ ๘๔,๐๐๐ วัด ในเนื้อที่ตึงเกิน ๓ ล้าน ตร.กม. เรามีวัดโดยอัตราส่วนมากเหนือพระเจ้าอโศกตั้งเยอะ เราควรจะเจริญมากกว่าสมัยพระเจ้าอโศกอีก แต่ในแง่เนื้อหาสาระ ไม่รู้

ว่าเราเจริญจริงหรือเปล่า

อันนี้ขอให้มาคิดทบทวนกันดู โดยหลักการก็คือ วัดนั้นเป็น ศูนย์กลางการศึกษาของมวลชน ที่จะฝึกฝนพัฒนาประชาชนให้เจริญ งอกงามขึ้นไปในไตรสิกขา หรือบุญสิกขา จนเต็มตามวิสัย

รวมความว่า พระเจ้าอโศกมหาราชทรงทำบุญ โดยใส่พระทัย จริงจัง ไม่ละเลยบุญขั้นพื้นฐานอย่างนี้

นี่ก็เป็นการเตือนให้เราต้องมาคิดถึงการทำบุญขั้นพื้นฐานนี้กันให้ ชัด อย่างที่ว่าแล้ว ไม่ใช่มองการทำบุญกันแต่เรื่องที่จะไปวัดไปวาอย่าง เดียว แต่ต้องเอามาประสานโยงกันให้ได้ทั้งหมด ทำบุญที่บ้านให้ไปโยง กับบุญที่วัด และให้บุญที่วัดกลับมาหนุนบุญที่บ้าน

เมื่อเราไปทำบุญที่วัด ถ้าพระท่านมีการศึกษาดี มีกำลังคุณธรรม มีคุณภาพที่ได้พัฒนามาดี ท่านก็มีธรรมมาให้โยม ท่านก็เอาธรรมมา สอนโยม ชี้แนะหลักและวิธีดำเนินชีวิต ให้เราขยันหมั่นเพียรทำงาน สร้างสรรค์ทำความดีต่างๆ และเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

เมื่อเราทำบุญด้วยการประพฤติปฏิบัติตามธรรมที่พระสอนนั้น ก็ ทำให้ชีวิตและชุมชนของเราดี อยู่กันร่มเย็นเป็นสุข พอชุมชนของเราอยู่ ร่มเย็นเป็นสุข เราก็ไปอุปถัมภ์บำรุงพระสงฆ์ และก้าวไปในบุญของเรา เองที่วัดได้ดี

แต่ถ้าไม่เป็นอย่างนี้ ต่อไปก็เสื่อมหมด เพราะฉะนั้น จึงต้อง ตรวจดูว่า วงจรบุญของเราในเชิงอาศัยและเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ระหว่างวัดกับบ้านแบบนี้ ยังดีอยู่ไหม

ทั้งหมดนี้ อาตมภาพนำมาเล่าให้เห็นว่า สมานฉันท์นี้เป็นเรื่องสำคัญที่เราจะต้องทำให้เกิดให้มีให้ได้ แต่ต้องเน้นสมานฉันท์ที่ทำให้เกิดความสามัคคีแบบที่ทำให้มีความมุ่งมั่นก้าวหน้าในการทำการ ไม่ใช่แค่ความสามัคคีที่อยู่นิ่งเฉย

คิดใหม่ ทำใหม่ จึงจะได้ความเจริญที่พึงปรารถนา

โดยเฉพาะปัจจุบันนี้ จะต้องมาคิดกันให้มากกว่า เราจะเอาอย่างไรรับเรื่องอนาคตของสังคม ของประเทศชาติ

สังคมของเรานี้ มีสภาพปัจจุบันที่เราบอกว่า เราอยู่ในโลกาภิวัตน์ เราเจริญก้าวหน้า เรามีเทคโนโลยี มีไอที มีสิ่งเสพบริโภคมากมายอุดมสมบูรณ์

แต่ลองใช้ปัญญาพิจารณาตรวจสอบให้ลึกลงไปหน่อยดูซิว่า ความเจริญแบบไหนแน่ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ความเจริญแบบที่เป็นอยู่นี้น่าพอใจหรือไม่

ลองใช้ปัญญาคิดพิจารณากันให้ดี ไม่ใช่เพียงแค่ทำตามเขาไป เขาว่าอย่างนี้เจริญ เราก็ว่าเจริญ แล้วก็นิยมตามกันไป ถ้าอย่างนี้ เราก็ไม่ได้ใช้ความคิดพิจารณา พุดต่างๆ ก็คือ ไม่ใช่ปัญญานั่นเอง

ฉันทะที่แท้จริงมาจากปัญญา คือปัญญาพิจารณาจนรู้ว่าอะไรดี อะไรเป็นประโยชน์แท้จริงแล้ว พอเราแน่ใจว่าอันนี้แหละดีงามเป็นประโยชน์แท้แน่แล้ว ความพึงพอใจใฝ่ปรารถนาที่แท้และมีพลังก็จะเกิดขึ้น และอันนั้นแหละคือ ฉันทะ

แต่ถ้าเราไม่มีหรือไม่ใช่ปัญญา ฉันทะก็จะเป็นเพียงความพอใจแบบที่ว่า ชอบใจ ถูกใจ เพราะถูกตาถูกหู ฯลฯ ไปผิวๆ เฉินๆ ถ้าอย่างนี้ท่านไม่เรียกฉันทะหรอก มันเป็นฉันทะก็จริง แต่เป็นตัณหาฉันทะ ท่านเรียกสั้นๆ ว่า ตัณหา คือ พอใจ ชอบใจ แค่ว่ามันถูกตา ถูกหู ฯลฯ

ถ้าแค่รู้สึกถูกตา ถูกหู ถูกลิ้น แล้วพอใจไปปรารภนา ก็เรียกว่า ตัณหา แต่ถ้าใช้ปัญญาพิจารณารู้ว่า อะไรมันดีแท้จะก่อเกิดประโยชน์ แก่ชีวิต แก่สังคม เป็นความเจริญงอกงามของพฤติกรรมจิตใจและปัญญา เมื่อเห็นชัดด้วยปัญญาอย่างนั้นแล้ว จึงพอใจไปปรารภนา แบบนี้ท่านเรียกว่า ฉันทะ

ต้องตรวจสอบว่า เราเห็น พอใจด้วยตัณหา หรือพอใจด้วยฉันทะ ถ้าพอใจด้วยฉันทะ ก็เอาได้ เพราะปัญญาได้มองเห็นชัดแล้วว่าถูกว่าดีแน่ และความพอใจนั้นจะทำให้เกิดการกระทำ โดยมีกำลังที่จะมุ่งไป และเมื่อแต่ละคนใช้ปัญญามองเห็นสิ่งที่ควรจะทำเป็นจุดหมายลงกัน ก็เกิดสมานฉันท์อย่างที่ว่าเมื่อกี้ แล้วเราก็จะก้าวไปในการสร้างสรรค์ได้จริง

เป็นอันว่า สิ่งที่เราต้องการเวลานี้ คือสมานฉันท์ที่มีความหมายในการสร้างสรรค์ที่แท้จริง เพราะฉะนั้น เราจะต้องชวนกันมาใช้ปัญญา คิดกันให้ชัด อย่างน้อยก็อย่างที่บอกเมื่อกี้ว่า ความเจริญอย่างไรเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา หรือความเจริญที่พึงปรารถนาเป็นอย่างไร ให้ได้ความเจริญที่เป็นจุดหมายของฉันทะ ไม่ใช่ความเจริญที่เป็นจุดหมายของตัณหา

ลองให้ปัญญาพิจารณาว่า ความเจริญอย่างที่เป็นอยู่ปัจจุบันนี้เป็นสิ่งดีพึงปรารถนาไหม ความเจริญที่ว่า ตื่นเช้าขึ้นมาเจอข่าวหนังสือพิมพ์ ก็ตื่นเต้นด้วยเรื่องอาชญากรรมรุนแรง ทะเลาะวิวาทก็ฆ่ากัน แย่งชิงทรัพย์ก็ฆ่ากัน ช่มชืดผู้หญิงแล้วยังฆ่าเขาตายอีก คนในครอบครัว พ่อแม่ลูกก็ฆ่ากัน อายมุขเคลื่อนไหว หมกมุ่นการพนัน ดื่มสุรากันเป็นธรรมดาแม้แต่ในงานวัด สิ่งเสพติดระบาดสารพัด คนเอารถเอาเปรียบกันวุ่นวาย

ลงมาระทั่งในสังคมเล็กที่สุดคือครอบครัว สมาชิกคือพ่อแม่ลูก ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดกันที่สุด ก็ชักจะเหินห่างกัน และอยู่กันไม่ค่อยเป็นสุข เด็กๆ ยังไม่ทันจะค่อยเติบโต ก็ชักเกินกำลังพ่อแม่เอาไม่อยู่ เอาแต่เรื่องสนุกสนานเพลิดเพลิน เหม็นเรื่องเจริญปัญญาหาความรู้ วุ่นแต่จะหาสิ่งเสพบริโภค ไปมั่วสุมกันต่างๆ ทะเลาะวิวาทยกพวกตีกัน หมกมุ่นยาเสพติด อย่างน้อยก็ไม่อยู่ในโอวาทของพ่อแม่ ไม่ฟังใคร หาหลักยึดไม่ได้ ไม่รู้จักฝึกปกครองตัวเองให้รวมอยู่รวมมีสังคมประชาธิปไตยที่ดี

แม้แต่ในทางสุขภาพร่างกาย ก็เกิดปัญหาแปลกใหม่ว่า ขณะที่สังคมอเมริกันกำลังผจญปัญหาใหม่คือโรคอ้วน เด็กไทยก็มีแนวโน้มที่จะเป็นโรคอ้วนตามฝรั่งไปด้วย จนกระทั่งตอนนี้คุณหมอไทยก็ต้องเตรียมตัว มีการไปดูงานแก้ปัญหาโรคอ้วนที่เมืองอเมริกา เพื่อจะมารับมือกับปัญหาของสังคมไทย จนถึงเด็กไทย ที่ชอบกินอาหารขยะ และกำลังจะเกิดโรคอ้วนก่อปัญหาหันต่อไป

วิธีแก้ปัญหาโรคอ้วนอย่างไร ใครเป็นโรคอ้วนถึงขั้นหนึ่งก็ต้อง

เข้าโรงพยาบาลผ่าตัดกระเพาะ หั่นกระเพาะที่ใหญ่สองกำปั้น ตัดให้มัน เล็กลงเหลือจุแค่ 15 cc. ตอนนี้อินได้น้อย กินนิดเดียวก็อึด เท่ากับ บังคับตัวเองให้กินจำกัด ก็เลยจะไม่อ้วน แต่ถ้ากินไปๆ เขาบอกว่า กระเพาะมันก็จะยืดขยายออกไป เต็มมันก็ใหญ่อย่างเก่าอีก ก็คงต้อง ตัดกันอีก

ต่อไปเมืองไทยก็ต้องมาขบคิดและใช้เวลาใช้แรงงานใช้ทุนรอน มากมายกับเรื่องไม่เข้าเรื่อง อย่างที่แม่แต่อ้วนก็กลายเป็นโรคชั้นนำ ขึ้นมา นี่ก็ปัญหาความเจริญ เป็นปัญหาอารยธรรมเลยทีเดียว

เราชอบไหมความเจริญแบบนี้ เด็กของเราจะมีชีวิตที่ดีไหม โลก ของเราจะเจริญรุ่มเย็นเป็นสุขไหม สังคมของเราจะเป็นที่น่าพึงพอใจ จะ รื่นรมย์รุ่มเย็นหรือไม่ มองไปดูหน้าคนก็เครียดขึง ชุนมัว คนหน้าหมอง มองไปที่ท้องฟ้าก็มีตมัว ด้วยหมอกควัน มีมลภาวะมากมาย ธรรมชาติ ก็ไม่รื่นรมย์ ต้นไม้ก็เหี่ยวเหอ ป่าก็จะหมด น้ำเสีย ดินเสีย อากาศไม่ บริสุทธิ์ อะไรต่างๆ อย่างนี้ ความเจริญที่มีสภาพอย่างนี้ เราชอบไหม

เมื่อพิจารณารอบด้านแล้ว เราคงบอกว่า เออ... ไม่ดีนะ ความ เจริญแบบนี้เราควรจะหันเหเลิกไปเสีย เราน่าจะมีความเจริญแบบที่พึง ประารถนา ที่ก้าวหน้าไปในสันติสุขอันน่ารื่นรมย์ ที่คนมีชีวิตดีงามมี ความสุข ที่สยามยังคงเป็นเมืองแห่งความยิ้มแย้ม คนมีหน้าตาแจ่มใส มีไมตรีจิตมิตรภาพ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่เอาแต่แก่งแย่งช่วงชิงกัน ข่มเหงเบียดเบียนซึ่งกันและกัน ครอบครัวก็อยู่กันอย่างอบอุ่นมี ความสุขสันติใจ พ่อแม่ลูกยิ้มแย้มเข้าหากัน มีเมตตาอาหาร ตลอด

กระทั่งธรรมชาติทั่วไปก็รื่นรมย์ ไปไหนก็ร่าเริงเบิกบานสุขสบายใจ ได้เห็นทุ่งนาป่าไม้เขียวขจี อะไรต่างๆ อย่างนี้ ความเจริญแบบนี้ เราชอบไหม

ถ้าเราต้องการความเจริญที่ก้าวหน้าไปในสันติสุข อย่างมีความร่มเย็น ชีวิตคนก็ดี สังคมก็มีสันติสุข ธรรมชาติก็รื่นรมย์ โลกนี้науอยู่อาศัย ถ้าเราคิดว่าเราต้องการอย่างนี้ เราก็ต้อง คิดใหม่ แล้วก็ ทำใหม่

แต่ทำใหม่ที่ว่านี้ ต้องทำใหม่ในแบบที่ประกอบด้วยธรรม ต้องทำใหม่ในทางที่ถูกต้องเป็นกุศล คือประกอบด้วยปัญญา ไม่ใช่ใหม่แบบสนองตัณหา ไม่ใช่เอาแล้วใหม่ได้ความรู้สึกว่าถูกเหตุถูกใจ แต่เป็นใหม่ที่เกิดจากความรู้เข้าใจว่าถูกต้องดีงาม ที่ทำให้เกิดฉันทะ ซึ่งทุกคนที่ใช้ปัญญาจะมาสมาน ให้เป็นสมานฉันท์ที่แท้

ถ้าเราคิดกันชัดอย่างนี้แล้ว เราก็จะเดินหน้าไปในทางที่ถูกต้อง

เตรียมตัวให้พร้อม ที่จะนำพาไทยให้ก้าวไปอย่างสง่างาม

รวมแล้ว กิจกรรมการงานในเรื่องชาติภูมิสถานนี้ เป็นส่วนสำแดงที่ปรากฏชัดออกมาอย่างหนึ่ง หรือเป็นประจักษ์พยาน ของการที่ญาติโยมประชาชน ตั้งแต่ชาวศรีประจันต์เป็นต้นไปนี้ มีคุณธรรม มีความดีงาม มีความสามัคคี มีสมานฉันท์แล้ว

แต่เราคงไม่หยุดเท่านั้น เราจะต้องนึกถึงฉันทะอะไรอันต่อไป ที่จะ

มารวมเราให้มีใจร่วมเป็นสมานฉันท์ ในการมุ่งมั่นทำการเพื่อประโยชน์สุขส่วนรวมกันต่อไป

ทั้งนี้เพราะว่า ฉันทะแต่ละอย่างนั้น เป็นฉันทะที่จะทำการเพื่อความมุ่งหมายอันใดอันหนึ่ง เมื่อจุดหมายนั้นสำเร็จแล้ว ฉันทะเพื่อจุดหมายนั้นก็จะจบหรือดับไปด้วย

ที่นี้ ฉันทะมีทั้งในเรื่องใหญ่ และในเรื่องย่อย จะเรียกว่า ฉันทะอันใหญ่ และฉันทะอันย่อย ก็ได้ ฉันทะอันใหญ่ (และสมานฉันท์ใหญ่) คงจะยังไม่จบ แต่ฉันทะย่อยอาจจะจบ เช่นตกลงรวมใจกันสร้างอะไรขึ้นสักอย่าง เมื่อสร้างเสร็จแล้ว ฉันทะย่อยในเรื่องนั้นก็จะเป็นอันจบ

พอฉันทะนั้นสิ้นสุด สมานฉันท์บรรลุจุดหมาย ความสามัคคีก็ชักจะโหวงเหวง เพราะสามัคคีต้องอาศัยฉันทะเป็นจุดยึดจับ สมานฉันท์ก็ชักจะลอยๆ สามัคคีไม่มีจุดที่จะจับจะยึดรวมใจ

ฉะนั้น ถ้าเรามีสมานฉันท์มาทำให้สามัคคีกันเพื่อทำการอันหนึ่ง พอการนั้นจบแล้ว เราต้องหาฉันทะใหม่มาสืบต่อไป

ฉะนั้น ถ้าหากว่าญาตีโยมมีสามัคคีด้วยสมานฉันท์ คือมีฉันทะร่วมกันที่จะทำชาติภูมิสถานนี้ให้เสร็จ ถ้าตอนนี้ทำเสร็จแล้ว บรรลุจุดหมายของฉันทะแล้ว ฉันทะก็จบเสียแล้ว สามัคคีก็จะมีตัวยึดแล้วสิ จะทำอย่างไรดีละที่นี้ ถ้าฉันทะยังมีอยู่แค่ชื่นชมพอใจในความดีงามและผลงานที่ดี เราก็จะมีแต่สามัคคีชนิดที่หยุดนิ่ง

เพราะฉะนั้นจะต้องก้าวต่อไป คือ ต้องหาฉันทะที่จะเป็นแรง

ขับเคลื่อนให้ทำการเพื่อจุดหมายข้างหน้า ตอนนีเราทำเพื่อท้องถิ่น เมื่อ
งานของท้องถิ่นเข้าที่ดีแล้ว เราก็จะต้องให้ท้องถิ่นนี้เป็นส่วนร่วมในการ
สร้างสรรค์สังคมประเทศชาติ ที่เป็นส่วนรวมอันกว้างออกไป นี่ก็คือ
ก้าวหน้าต่อไป

เพราะฉะนั้น จึงหวังว่าเราทั้งหลายจะไม่หยุดเพียงเท่านี้ ชาตินิยม
สถานนี้ เป็นส่วนแห่งการที่เรามีสมานฉันท์ก้าวมาขั้นหนึ่งแล้ว จากนั้นก็
จะเป็นเหตุปัจจัยให้เราสมานฉันท์อันใหญ่ ที่จะก้าวไปสู่การสร้างสรรค์
สังคมประเทศชาติของเรา ให้ก้าวหน้าไปสู่ความดีงาม ให้เป็นสังคมที่มี
สันติสุข มีความเจริญงอกงามในทางที่ถูกต้องอย่างแท้จริง

เมื่อเราได้วิเคราะห์อย่างพิสดารแล้วก็และมองเห็นแล้วว่า โลกนี้มีได้
เจริญมาในทางที่ถูกต้อง และมันได้กลายเป็นปัญหาใหญ่ของยุคปัจจุบัน
ถ้าเรามั่นใจว่าเราจะสร้างความเจริญที่ดีงามถูกต้อง ซึ่งก้าวหน้าไปใน
สันติสุขที่แท้จริง เราก็จะต้องพร้อมแม้แต่ที่จะเป็นผู้นำ หรือเป็น
แบบอย่างในการสร้างสรรค์ความเจริญแบบนี้

เพราะฉะนั้น จึงต้องชวนกันก้าวต่อไป และในเรื่องนี้ ก็จะต้องมี
การคิด มีการใช้ปัญญากันอย่างจริงจัง

อาตมภาพก็ขอมอบแนวความคิดนี้ไว้ ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่ง หรือ
เป็นเครื่องประกอบในการอนุโมทนาน้ำใจของชาวศรีประจันต์และชาว
สุพรรณบุรีทั้งหมด รวมทั้งญาติโยมทั่วประเทศไทย จากหน่วยงาน
ต่างๆ ทั้งหลาย ซึ่งได้มีเจตจำนงเป็นกุศลมาร่วมกันสร้างงานและบุญ
สถานนี้ให้เกิดขึ้น

ท่านทั้งปวงที่กล่าวมา ได้มีน้ำใจสมานฉันท์ร่วมกันสร้างชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ที่ระบุชื่ออาตมภาพไว้ บัดนี้ งานของท่านผู้จัดทำดำเนินการทั้งหลาย มีชาวศรีประจันต์เป็นต้นนั้น ก็เหมือนบรรลุลุคจุมหาย เป็นความมีน้ำใจสมานฉันท์ที่เต็มเปี่ยมบริบูรณ์แล้ว กิจของท่านเหมือนจบไปอย่างน้อยตอนหนึ่งแล้ว

ตอนนี้เรื่องก็จึงตกมาถึงอาตมภาพ เพราะว่า เมื่อท่านผู้สร้างงานทำเสร็จแล้ว ก็ยกให้โดยนิมนต์มาเปิด ที่นี้ เมื่อยกมาให้แก่อาตมภาพแล้ว จะทำอย่างไร อาตมภาพก็ควรต้องตอบแทนน้ำใจ

อาตมภาพก็จึงขอแสดงน้ำใจตอบแทน โดยบอกว่าอาตมภาพขออนุโมทนาเกินวาจาจะกล่าว ในการที่ประดาท่านผู้มีน้ำใจกุศล ได้สร้างสรรค์ทำการทั้งหลายมาให้แก่อาตมภาพ และบัดนี้ อาตมภาพก็ขอโอกาส ขอมอบชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต นี้ ให้แก่ชุมชนชาวศรีประจันต์ ตลอดไปจนถึงชาวสุพรรณบุรีเป็นต้นไปทั้งหมด

เมื่อถึงตอนนี้ ชาติภูมิสถาน ก็จะมีชื่อยาวออกไปอีก แม้จะไม่ปรากฏออกมาเป็นตัวหนังสือ แต่ก็ขอให้รู้กันว่า ชาติภูมิสถานนี้มีชื่อยาวกว่าที่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษร

ชื่อยาวนั้นว่าอย่างไร ก็คือ “ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ของชาวศรีประจันต์” ก็ขอให้ยอมรับไว้ด้วย (สาธุ...) ก็เป็นของโยมนั่นเอง

แต่ไม่ใช่สั้นแค่นั้นนะ นั่นคือท่อนที่หนึ่ง ชื่อเต็มยาวกว่านั้น แต่บอกที่เดียวโยมจะจำไม่ไหว ชื่อเต็มยาวต่อไปว่าอย่างไร ก็ขอบอกต่อให้จบว่า “ชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต ของชาวศรีประจันต์ และปวง

ชาวสุพรรณบุรี ที่จะร่วมเป็นกำลังของสังคมไทย ในการนำพาประเทศไทย ให้ก้าวออกไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคมโลก”

เอะละ ว่าอย่างนี้ จะไปทวนกันอีกทีก็ได้

อย่างนี้แหละจะมีความหมาย ถ้าตกลงทำอย่างนี้ เราก็จะมีสมานฉันท์ต่อ คือ จะมองเห็นภารกิจทั้งหลายไหลลื่นมารอหน้าเรามากมาย ปัญหาของเราเยอะเลย เรายังต้องสร้างสรรค์สังคมที่ดียิ่งต่อไป

ด้านหนึ่ง เรามีความสุขสดชื่น เพราะเราทำสิ่งที่ดียิ่งมาได้ประสบความสำเร็จ แต่อีกด้านหนึ่ง เรามองเห็นตระหนักรู้ว่า ในสังคมของเรามีปัญหายังรอหน้าอยู่มากมายนักหนา ซึ่งเราจะต้องช่วยกันแก้ไข

อย่างไรก็ตาม ปัญหาเหล่านั้นคงไม่เลื้อมากว่าแรง ถ้าเรามีน้ำใจสมานฉันท์ อันเกิดจากปัญญาที่รู้เข้าใจเห็นชัดเจน แล้วมาสามัคคีกันในการมุ่งมั่นทำการต่างๆ สืบต่อไป ก็จะไม่ไขปัญหาให้ลดจนหมดได้ และสร้างสรรค์ให้ก้าวหน้าสู่ความสัมฤทธิ์ลุล่วงหมาย

ถ้าคนไทยมีคุณภาพแท้ ต้องก้าวไปนำทั้งโลกได้

วันนี้ อาตมภาพได้กล่าวมาเป็นเวลาพอสมควรแล้ว คิดหวังว่าจะเป็น การอนุโมทนาได้ส่วนหนึ่ง แม้จะถือว่ายังไม่เต็มต่อน้ำใจของญาติโยม

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าบุญกุศลที่ญาติโยมทำกันมาในงานนี้ จะเต็มเปี่ยมไปแล้ว แต่เราก็มีเรื่องบุญกุศลที่จะต้องทำกันต่อไป เพราะว่าบุญกุศลนั้นเป็นสิ่งที่ไม่จบสิ้น เรายังต้องก้าวหน้าไปอีก อย่างที่เรียกว่า

“ก้าวไปในบุญ” คือ คนเรานี้จะต้องพัฒนาชีวิตให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นไป ทำบุญกุศลให้เพิ่มพูนพัฒนา

พระท่านก็ให้ความรู้ไว้แล้วว่า บุญตอนแรกเป็นกามาวจรกุศล พอเจริญต่อไป ก็เป็นรูปาวจรกุศล สูงขึ้นไปอีกก็เป็นอรูปาวจรกุศล แล้วไปจบที่โลกุตตรกุศล มีเป็นขั้นๆ เราต้องก้าวขึ้นไปเรื่อยๆ อย่ามองอะไรแบบหยุดนิ่ง

สมานฉันท์ของเราเนี่ย เมื่อมาถูกทาง ก็เป็นกุศลอย่างหนึ่ง เป็นกุศลชนิดแกนสำคัญเลย

พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า **ฉันทะ**นี้เป็นเหมือนแสงอรุณของชีวิตที่ดีงาม ท่านเรียกว่าเป็นบุญนิमितแห่งการเกิดขึ้นของมรรค ถ้ามีฉันทะแล้ว มรรควิธีแห่งชีวิตแบบพุทธจะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน การศึกษาที่แท้จะเกิดขึ้นแน่นอน คนก็จะพัฒนาอย่างเปี่ยมด้วยคุณภาพ

ถ้าไม่มีฉันทะ ก็จะอยู่แค่ความรู้สึก ไม่รู้จักคิดอะไร ได้แค่ถูกตา ถูกหู ถูกลิ้น ถูกปาก ถูกใจ ถูกอะไรต่ออะไร ไหลไปตามที่รู้สึก แค่ชอบใจ-ไม่ชอบใจ แล้วก็ติดใจลุ่มหลงเพลิดเพลินไปกับสิ่งที่ชอบใจ เรียกว่าอยู่กับอวิชชา ภายใต้อำนาจของตัณหา

แต่ถ้าพิจารณาเกิดปัญญาเห็นชัดว่าอะไรดีจริงแน่ อะไรเป็นประโยชน์แท้จริง แล้วฉันทะเกิดขึ้น เป็นกุศลขึ้นมานั่นแหละ จุดหมายและทิศทางที่ถูกต้องก็จะปรากฏขึ้น

เมื่อรู้เข้าใจว่าอะไรจริงอะไรดีงามเป็นประโยชน์ชัดเจน และพอใจ ใฝ่ปรารถนาที่จะทำตรงกันเป็นสมานฉันท์แล้ว เราจะก้าวหน้าไปในการ

สร้างสรรค์อย่างแท้จริง สามารถนำพาประเทศไทยให้ก้าวออกไปอย่างสง่างาม ในท่ามกลางประชาคมโลก

มิใช่เท่านั้น เราจะสามารถแม้แต่นำพาประชาคมโลกให้ก้าวพ้นออกไปจากวิถีแห่งความเจริญที่ผิดพลาด ซึ่งจะเรียกว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนหรืออะไรก็แล้วแต่ และนำพาชาวโลกไปในวิถีทางที่ถูกต้องสู่สันติสุขที่แท้และยั่งยืน

ขออนุโมทนาขอบคุณพระเถรานุเถระ มีหลวงพ่อดำ เป็นต้น ผู้เป็นกำลังสำคัญตั้งแต่วัยขึ้นความดำรงริเริ่ม กับทั้งญาติโยมชาวศรีประจันต์ และท้องถิ่นใกล้เคียงทั้งหมดทุกแห่ง พร้อมด้วยท่านผู้มีน้ำใจกุศลหนักแน่นจากถิ่นไกล ในการที่ได้ดำเนินการให้เกิดชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต และมูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต นี้ขึ้น

ขอตั้งจิตเป็นกัลยาณนันทะ อาราธนาคุณพระรัตนตรัยอวยชัยให้พร รตนัตตยานุภาวณะ รตนัตตยเตชสา ด้วยเดชานุภาพคุณพระรัตนตรัย พร้อมทั้งบุญกุศลที่ได้บำเพ็ญด้วยคุณธรรม มีศรัทธาและเมตตาไมตรี เป็นต้น จงเป็นปัจจัยอันมีกำลัง อภิบาลอวยชัยให้ชาวศรีประจันต์ พร้อมทั้งชาวสุพรรณบุรีทั้งปวง ตลอดถึงญาติโยมปวงชนชาวไทย ตลอดจนกว้างขวางขยายไปทั่วโลก จงเจริญงอกงามในกุศลความดีงาม ในการทำกิจหน้าที่เพื่อความเจริญก้าวหน้าทีประจบด้วยธรรม ให้ประสบความสำเร็จสมความมุ่งหมาย มีกำลังที่จะแผ่ขยายประโยชน์สุขออกไป ให้ประโยชน์สุขนั้นเกิดขึ้นแก่ชีวิตของตน แก่ครอบครัว แก่ท้องถิ่น แก่ชุมชน แก่สังคมประเทศชาติ และช่วยกันทำให้โลกนี้ก้าวไป

ใกล้สันติสุขที่ยั่งยืนนานทุกเมื่อ เทอญ... (...สาธุ...)

เกร็ดชีวิตพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

บุบผา คณิตกุล

ใกล้ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีน ฝั่งตะวันออก อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ตลาดใต้ มหาสำราญ และนางซุนก็ อารยางกูร ช่วยกันบริหารร้านขายผ้าแพรวและผ้าไหม ส่วนทางตะวันตก ครอบครัวมีโรงสีไฟขนาดกลางตั้งอยู่ในพื้นที่กว่า ๑๐ ไร่ เมื่อวันที่ ๑๒ เดือนมกราคม ปีพุทธศักราช ๒๔๘๑ เวลาประมาณ ๒๓.๑๕ น. ซึ่งตรงกับวันพฤหัสบดี แรม ๗ ค่ำ เดือนยี่ ปีชวด เด็กชายประยุทธ์ อารยางกูร คือ ท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ถือกำเนิดมาเป็นบุตรอันดับที่หกของครอบครัวนี้ พี่ชายคนโตปัจจุบันคือ นายแพทย์เกษม อารยางกูร คนที่สอง นายผาสุก อารยางกูร รับราชการกรมการปกครอง คนที่สาม นายสรรค์ อารยางกูร ซึ่งต่อมาได้สืบทอดกิจการงานของบิดามารดา พี่คนที่สี่ ชื่อธิดา ซึ่งเสียชีวิตตั้งแต่ยังเด็ก อายุเพียงหนึ่งขวบ พี่ชายคนที่ห้า ทันตแพทย์เอนก อารยางกูร ขณะนี้มีคลินิกทันตแพทย์อยู่ที่ตลาดอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และมีรังกล้วยไม้ที่มีชื่อเสียง แล้วจึงมาถึงตัวท่านเจ้าคุณพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ส่วนน้องสามคนของท่านคือ นางสาวกานดา อารยางกูร นางบุบผา คณิตกุล และน้องน้อย นางจิตรา วัชรบุศราคำ ซึ่งถึงแก่กรรมเมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๗

ชีวิตในวัยเยาว์ ตั้งแต่ท่านยังไม่ครบขวบปี ก็ป่วยเป็นโรคทางเดินอาหาร มีอาการท้องร่วงอย่างรุนแรงจนแทบจะไม่รอด แต่ก็ยังโชคดีที่ได้หมอมารช่วยวางยารักษาได้ถูกกับอาการของโรค หลังจากท่านหายป่วยได้ไม่นาน โยมมารดาก็ป่วยเนื่องด้วยต่อม

ไทรอยด์เป็นเนื้องอก จำเป็นต้องเดินทางไปกรุงเทพฯ เพื่อเข้ารับการผ่าตัดที่โรงพยาบาลศิริราช ซึ่งต้องใช้เวลาพักรักษาตัวหลายเดือน จำต้องฝากท่านไว้กับญาติผู้น้องของโยมมารดา ชื่อนางเฮียะ ทั้งนี้เนื่องจากโยมบิดาเองก็มีภาระมาก กับการงานทั้งร้านขายผ้าแพรและผ้าไหม อีกทั้งโรงสีไฟซึ่งโยมบิดาเป็นทั้งเจ้าของ และผู้จัดการด้วย ส่วนพี่ๆ ต่างก็ยังเด็กและกำลังเรียนหนังสือ หลายเดือนต่อมาพอโยมมารดาหายป่วยแล้วกลับมาบ้าน ตอนแรกท่านจำโยมไม่ได้ พอถูกอุ้มถึงกับแสดงอาการแปลกหน้า (แม่เล่าให้ฟัง)

ทางด้านสุขภาพ ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วในตอนต้น ที่ว่าอายุท่านยังไม่ครบขวบดี ก็ป่วยหนักด้วยโรคทางเดินอาหาร และท้องร่วงอย่างรุนแรงนั้นภายหลังถึงแม้จะหายแล้วก็ตาม โรคเก่านี้นคงจะเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ท่านไม่แข็งแรงอย่างที่ควรจะเป็น ซึ่งต่อมาท่านก็ยังพบกับโรคภัยไข้เจ็บอยู่เสมอ

ครั้นพอจำเริญกาลได้บรรพชาเป็นสามเณรแล้ว ก็เกิดเป็นไข้ ตีงอักเสบต้องเข้ารับการผ่าตัด เป็นโรคปอด มีแผลในปอด และก็ได้รับการรักษาจนหายขาดแล้ว ตอนหลังก็เป็นโรคแพ้อากาศหายใจไม่สะดวกแพทย์ให้ยาพ่นขยายหลอดลม ต่อมาก็ต้องเข้ารับการผ่าตัดอีกด้วย หูอักเสบ อย่างหนักอักเสบเข้าไปถึงในกระดูกพูนหลังหู ที่เรียกว่า มาสตอยด์ มีอาการปวดตุบๆ เป็นพักๆ ต้องเข้ารับการผ่าตัดโดยเฉพาะเรื่องหูและมาสตอยด์ถึง ๒ ครั้ง และในช่วงที่เป็นอาจารย์สอนอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เกิดมีก้อนนิ่วในกรวยไต ต้องเจ็บปวดทรมานอยู่หลายวันกว่าก้อนนิ่วจะหลุดไป และที่ร้ายยิ่งกว่านั้น ความที่ท่านจริงจังกับงานเขียนหนังสือ เขียนจนกระทั่งกล้ำเนื้อที่แขนเกิดอาการเกร็งและอักเสบ

อย่างรุนแรง ปวดถึงกับยกแขนไม่ได้ คุณหมอพี่ชายต้องส่งรถโรงพยาบาลรับตัวไปพักรักษาอยู่หลายสัปดาห์ เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๖ ต่อมามีหลอดลมอักเสบ ตับไม่ปกติ ลำไส้พับ พอปีพุทธศักราช ๒๕๓๔ ไวรัสเข้าตา อักเสบบวม ต้องปิดตาทั้งสองข้าง ฉะนั้นงานนิพนธ์ของท่านที่ออกมาในช่วงนั้น จึงเป็นงานที่สำเร็จด้วย “หู” (ท่านบอกเอง) เรียบเรียงและตรวจโดยการฟังผู้อื่นอ่านให้

ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๕๓๖ ในช่วงเข้าพรรษาท่านก็ป่วยด้วยสายเสียงอักเสบ แพทย์สั่งห้ามพูด เพราะฉะนั้นญาติโยมที่ไปเยี่ยมในตอนนั้น คงจำได้ว่าท่านต้องใช้กระดานแม่เหล็กมาเขียนตอบข้อซักถาม และสั่งงาน ซึ่งขณะนั้นอาการของท่านเป็นที่วิตกของญาติโยมเป็นอันมาก มีแพทย์บางท่านถึงกับขึ้นโปนอนฝ้า อาการบนภูเขา ที่สถานพำนักสงฆ์สายใจธรรม อำเภอพนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา ด้วยความเป็นห่วง แล้วทุกอย่างก็ผ่านพ้นไปได้ด้วยดีโดยนายแพทย์ผู้ชำนาญได้ให้การรักษาด้วยยา และให้การแนะนำให้ท่านพักผ่อน เป็นการรักษาโดยวิถีธรรมชาติที่ดีที่สุด นอกจากนั้นยังมีอาการผิดปกติของกรามบนและกรามล่าง ไม่ได้ส่วนกัน ซึ่งเป็นมานานจนใน พ.ศ. ๒๕๓๗ แพทย์ได้ให้วิธีเข้าเฝือกกราม (ไม่ใช่จัดฟัน) ซึ่งอาการอย่างนี้คุณหมอบอกว่าน้อยคนที่จะเป็น ทั้งหมดที่กล่าวมาเกี่ยวกับโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับท่าน และได้รับการรักษาหายเป็นปกติแล้วนั้น แสดงถึงความอดทนของท่านสูงยิ่ง ดูท่านไม่ค่อยเบื่อหรือสนใจสักเท่าไร แต่ก็สนใจในการถวายยาจากแพทย์ เรื่องการเจ็บป่วยนี้ท่านบอกว่าเป็นเรื่องธรรมดา และสำหรับเรื่องโรงพยาบาลท่านคุ้นเคยกันมาก เข้า-ออกอยู่ประจำตั้งแต่เด็ก การที่เป็นโรคนั้นโรคนี้อยู่บ่อยๆ ถือว่าเป็น

ประสบการณ์ส่วนตัวไปอีกด้านหนึ่ง สำหรับผู้อื่นเมื่อมีการปรารภกันถึงเรื่องความเจ็บป่วย ท่านจะบอกให้คิดถึงพุทธพจน์ที่ตรัสสอนไว้ให้ตั้งจิตตั้งใจ “ถึงแม้ร่างกายของเราจะป่วย แต่ใจของเราจะไม่ป่วยไปด้วย”

พระพรหมคุณาภรณ์ ในวัยเยาว์ได้รับการอบรมจากโยมบิดาอย่างใกล้ชิดเช่นเดียวกับพี่น้องทุกคนและประกอบกับได้รับการถ่ายทอดอุปนิสัยที่ติงามของโยมมารดา รวมทั้งความอบอุ่นในครอบครัว อีกทั้งตัวท่านเองก็มีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำผู้สอน มีเหตุผล รักความยุติธรรมความถูกต้อง มีความจริงจังในความสนใจใฝ่รู้ยิ่ง มีความเมตตากรุณา รักความสงบเคร่งครัดในระเบียบวินัยมาตั้งแต่เด็ก มีความมุ่งมั่นให้บุคคลทั่วไปปฏิบัติตนในทางที่ดีรวมทั้งความเสียสละให้อภัยอยู่เสมอโดยเฉพาะกับน้องๆ ท่านรักเอ็นดู และปกป้องมาตลอด เป็นที่ปรึกษาหาแนวทางที่ดีและถูกต้องให้ในยามที่มีปัญหา และจะให้กำลังใจในขณะที่ยุติปัญหานั้นยังต้องรอเวลาแก้ไข สำหรับเรื่องความเกเรชกต่อยกันแบบเด็กชายทั่วๆ ไป ไม่มี แต่กล้าหาญกล้าต่อสู้ถ้าถูกรังแกโดยไม่เป็นธรรม ทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กรุ่นเดียวกัน และต่างรุ่น เป็นที่รักของครูอาจารย์ และเพื่อนๆ มาก โดยเฉพาะความมีระเบียบวินัย มีเหตุผล รวมทั้งความเสียสละและการให้อภัยต่อผู้ที่ทำผิดนั้น ทำให้เป็นที่เกรงใจของบรรดาผู้ใหญ่ไปอีกด้วย ในบรรดาลูกๆ โยมมารดาก็จะติชมความประพฤติและอุปนิสัยไปคนละอย่าง แต่สำหรับท่านเจ้าคุณ ฯ แล้วจะถูกชมว่าเป็นเด็กช่างคิด “คิดก่อนพูดและก่อนที่จะทำสิ่งใด”

เมื่อถึงวัยที่จะต้องเข้ารับการศึกษา ท่านเจ้าคุณฯ ได้รับการศึกษาโดยที่โยมทั้งสองนั้นมีแนวความคิดก้าวหน้า เพราะโยมบิดาได้เคยบรรพชาและอุปสมบทในพระบวรพุทธศาสนา ศึกษาเล่าเรียนได้ถึงชั้นเปรียญธรรม ๔ ประโยค จึงมีแนวคิดทางการศึกษา ให้แก่บุตรหลานอย่างจริงจังและกว้างไกล สมัยนั้นที่ตลาดอำเภอศรี-ประจันต์ มีโรงเรียนเด็กเล็กรับเด็กที่อายุยังไม่เข้าเกณฑ์การศึกษา ชื่อโรงเรียนครูเฉลียว โยมก็ส่งท่านเข้าไปเรียนอยู่ปีหนึ่งในปีพุทธ-ศักราช ๒๔๔๗ ต่อมาปีพุทธศักราช ๒๔๔๘ ก็ย้ายไปเข้าเรียนในโรงเรียนประชาบาลใกล้บ้าน โรงเรียนชัยศรีประชาราษฎร์ (วัดยาง) จบชั้นประถมปีที่ ๔ ในปีพุทธศักราช ๒๔๕๐ แล้วจึงได้ย้ายไปเข้าเรียนโรงเรียนมัธยมวัดปทุมคงคา อำเภอสามพันวงษ์ พระนคร เพื่อศึกษาระดับมัธยมศึกษา ในปี พ.ศ. ๒๔๕๑ โดยได้รับทุนเรียนดีของกระทรวงศึกษาธิการ จนถึงชั้นมัธยมปีที่ ๓ และในช่วงนั้นโยมบิดาได้ฝากให้พักอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์กับพวกพี่ๆ ซึ่งขณะนั้นพระศีลขันธ์-โคกิต เป็นเจ้าอาวาส (ภายหลังได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระเทพคุณาธาร)

ขณะที่ยังเรียนอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ระหว่างปิดภาคเรียนก็กลับบ้าน ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่า ท่านเจ้าคุณฯ มีคุณลักษณะและอุปนิสัยเป็นผู้ให้ ผู้สอนมาตั้งแต่เด็กก็จะชวนน้องๆ ช่วยกันจัดแจงตั้งห้องเรียนเพื่อเล่นสอนหนังสือ โดยตัวท่านเจ้าคุณฯ เองเป็นครู ส่วนศิษย์นั้นก็จะเป็นน้องและเด็กๆ ในละแวกนั้น โดยมีอุปกรณ์เก่าของโรงเรียนบำรุงวุฒิราษฎร์ โรงเรียนมัธยมแห่งแรกในอำเภอศรีประจันต์ ซึ่งโยมบิดาตั้งขึ้นด้วยมีเหตุดำริว่า เด็กในอำเภอศรีประจันต์ และบริเวณใกล้เคียง เมื่อเรียนจบชั้นประถมศึกษาแล้ว

ถ้าจะเรียนต่อชั้นมัธยมก็จะต้องเดินทางไปเรียนต่อในเมืองสุพรรณ หรือถ้ามีฐานะดีหน่อยและมีญาติอยู่ในกรุงเทพฯ ก็จะส่งเข้าไปเรียนในกรุงเทพฯ ได้ นี่เป็นเหตุให้เด็กบางคนหมดโอกาสเรียนต่อ ทั้งที่อยากเรียน ตั้งใจเรียน และเรียนได้ดี แต่ภายหลังโรงเรียนนี้ก็ได้อยู่เบเล็กลง การลง ด้วยเหตุว่ามีโรงเรียนมัธยมแห่งใหม่เปิดขึ้นมา ฉะนั้นความห่วงใยเด็กๆ ของโยมบิดาก็หมดไปและประกอบกับภารกิจทางด้านอื่น ก็มากอยู่แล้ว จึงได้หลีกเลี่ยง ให้โอกาสที่ดีกับโรงเรียนที่เปิดขึ้นใหม่นั้น จึงคงยังเหลืออุปกรณ์การเรียนการสอนต่างๆ ไว้ เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ครู และนักเรียน เป็นต้น

จากอุปกรณ์ทั้งหลายเหล่านี้เอง จึงทำให้พระพรหมคุณาภรณ์ สมัยนั้นสามารถเปิดห้องเรียนเล่นสอนพิเศษได้ ในขณะที่ตัวเองยังเรียนอยู่แค่ชั้นมัธยมต้นเท่านั้น สอนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเด็กนักเรียนต่างจังหวัดในสมัยนั้น สำหรับในชั้นประถมศึกษายังไม่มีการสอนภาษาอังกฤษสอนในหลักสูตร สอนเขียน อ่านหัดออกเสียง สอนเลข หัดให้จำสูตรต่างๆ และสอนวิธีคิดเลขในใจให้สอนจริยธรรม ความรู้ทั่วไป ประวัติศาสตร์ และวรรณคดี มีการสอบให้คะแนน และจะให้ของขวัญเป็นกำลังใจถ้าได้คะแนนดี นักเรียนต่างสนุกได้ความรู้อย่างไม่รู้เบื่อ บางวันก็จะเปลี่ยนไปเล่นละคร มีการจัดฉาก จัดการแสดง ตัวท่านเจ้าคุณ ฯ เองเขียนบทละคร เป็นผู้กำกับการแสดงเอง แล้วก็ยังเป็นตัวแสดงเองอีกด้วย แล้วก็เลือกตัวละครตามลักษณะนิสัย เรื่องที่ชอบให้เล่นมีหลายเรื่อง มีทั้งเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วรรณคดี ที่ชอบเล่นมากมีอยู่ ๒ เรื่อง

ที่ผู้เขียนพอจำได้ เพราะได้ร่วมเป็นตัวแสดงด้วย เช่น สามก๊ก ตอนโจโฉแตกทัพเรือ ตัวท่านก็จะเล่นเป็น ขงเบ้ง เรื่องรามเกียรติ์

ท่านก็จะเล่นเป็น ทำมาลาวิราช เป็นต้น วิธีการเล่นสอนของท่านเจ้าคุณฯ นักเรียนจะไม่ค่อยขาดเรียน ได้ทั้งสนุกและก๊ากินอิมด้วย เพราะโยมมารดาสนับสนุนด้วยการทำอาหารและขนมเลี้ยง ส่วนทางวิชาการนั้น มีการเล่นเน้นสอนให้เป็นเรื่องจริงจังอย่างเช่น การเล่นตั้งตนเป็นนายธนาคาร (ซึ่งตอนนั้นผู้เขียนยังเล็กมาก ไม่เข้าใจ รู้แต่ว่าเล่นแล้วสนุกดี ต่อเมื่อเติบโตใหญ่แล้วจึงเข้าใจว่า เป็นการเล่นสอนวิชาในหลักเศรษฐศาสตร์ ซึ่งตอนนั้นตัวผู้สอนเองก็คงไม่ทราบเหมือนกัน จุดประสงค์คือให้นักเรียนของท่านรู้จักมัธยัสถ์ รู้จักเก็บหอมรอมริบ ตั้งให้น้องๆ เล่นทำธุรกิจทำกิจการต่างๆ เอาเงินมาฝากธนาคารบ้าง แล้วบ้างก็มาขอกู้เงินเพื่อไปทำธุรกิจ ท่านทำท่าทางตรวจสอบก่อนปล่อยสินเชื่อ ดูเป็นจริงเป็นจัง

ครั้นเมื่อถึงเวลาเปิดภาคเรียน กลับไปกรุงเทพฯ ก็ยังไม่ลืมนักเรียน พระธรรมปิฎกสมัยเด็กนำเอาเงินส่วนที่เก็บออมไว้ ไปหาซื้อหนังสือประเภทเสริมทักษะต่างๆ รวมทั้งหนังสือภาษาอังกฤษส่งไปให้นักเรียนของท่านเป็นการเชื่อมต่อกิจกรรมการสอนให้ต่อเนื่อง ทำให้น้องทุกคนและเด็กที่สนใจใฝ่เรียน ถึงแม้จะจบการศึกษาแค่ชั้นประถมปีที่ ๔ ก็สามารถอ่านและเขียนภาษาอังกฤษพอเข้าใจขั้นพื้นฐานได้

นอกจากการเล่นต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้วนั้น ก็ยังสอนพวกเด็กให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ไม่ได้เล่นเอาแต่สนุกอย่างเดียว ยังมีการเล่นสนุกที่มีสาระ ช่วยกิจการงานของบิดามารดาอีกด้วย วันหนึ่งเมื่อเห็นว่าได้ถุนบ้านรอกัก ซึ่งบ้านเป็นร้านค้าด้วย ยกพื้นไม้กระดานได้ถุนไม่สูงมากนักต้องมุดเข้าไป ก็ชวนน้องๆ มุดเข้าไปเพื่อช่วยกันเก็บกวาดขยะ เพราะพื้นบ้านไม้กระดานมีรอยต่อเป็น

ร้องไห้ เกรงว่าถ้ามีเศษขยะสะสมไว้ เกิดมีก้นบูหรือตกลงไป อาจจะติดไฟแล้วจะลุกลามทำความเสียหายเดือดร้อนได้ ในขณะที่กำลังเก็บกวาดกันอยู่นั้น พบลูกนกเขาตัวหนึ่งนอนปีกหัก บินไม่ได้ เข้าใจว่าคงจะสอนบินแล้วตกลงมา ด้วยความเมตตาท่านเจ้าคุณฯ จับนกคุ้ม ออกจากใต้ถุนบ้าน เอาออกมาประคบประหงม โยมมารดาทราบเรื่องเข้าก็แนะนำให้เอาตะไคร้และหัวหอมแดงมาทุบให้ซ่ำ แล้วเอาตะไคร้มาพันตรงที่เจ็บ เอาหัวหอมให้มันกดม นกหายวันหายคืน โยมบิดาก็เลยหาไม้มาช่วยต่อกรงให้มันอยู่สบายๆ ด้วยความเป็นห่วงนกพอจะกลับไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก็กำชับน้องๆ ให้หาข้าว หาน้ำ ให้นกกิน มีถั่วเขียว และทั้งหญ้ากับดินด้วย นกเขาตัวนี้ขันเพราะมาก ขันให้พวกเราฟังอยู่นาน มันอายุยืน

ระหว่างเล่นกับน้อง ไม่เล่นแต่เพียงในบ้าน ยังมีการออกไปนอกสถานที่เพื่อให้ได้บรรยากาศ เช่นในสมัยยังอยู่ที่โรงสีไฟ “สหกลสิกร” ริมฝั่งแม่น้ำด้านตะวันตก ติดกับโรงสี มีสวนมะม่วงและต้นไม้อื่นๆ รกเรือมาก ตอนโรงเรียนปิดภาคเรียน วันหนึ่งท่านเจ้าคุณฯ ก็พาน้องสามคนไปจุดดงค์ในป่าอัมพวันท้ายโรงสี ขนเอาหม้อข้าวหม้อแกงที่ปั้นจากดินเผาสำหรับเด็กเล่นแต่หุงข้าวกินได้ พร้อมกับเสปียงต่างๆ ที่แอบหยิบเอาไปจากในครัว พาน้องเดินป่าหลังกินข้าวเข้าแล้ว ช่วยกันปลุกกระต๊อบเล็กๆ พอเอาหัวบังฝนได้ แดดนั้นไม่ต้องบังเพราะป่า (สวนนั้น) ที่บจนแดดส่องได้รำไร ท่านใช้วิชาลูกเสือช่วยกับน้องๆ ตัดกิ่งไม้แฉะนั้นมาทำเสา มัดเสาทำโครงบ้านด้วยเถาวัลย์เหนียวๆ มาผูกกันเข้า เอาใบตองมุงหลังคา แล้วก็เกิดเป็นกระต๊อบ หลังเล็กขึ้นมาเข้าไปนั่งเล่นกัน พอหิวก็หุงข้าวกินหาผลหมากรากไม้ในป่านั้นมากิน ส่วนใหญ่จะเป็นมะม่วงที่หล่นอยู่ได้

ต้น แล้วก็มีลับปะรด กล้วยหอม ลูกขำมะเลียง มะเฟือง ละมุด ฝรั่ง ขึ้นก และลูกเลียบเหี่ยว กินไปคุยกันไป ส่วนใหญ่ท่านจะเล่าเรื่อง ตอนไปเรียนหนังสือที่กรุงเทพฯ เล่าถึงการเดินทางไปโรงเรียนโดยรถรางซึ่งน้องจะนั่งฟังด้วยความตื่นเต้นและอยากไป อยากเห็น

อีกเรื่องหนึ่งที่พวกเราพี่ๆ น้องๆ จะพูดถึงกันอยู่บ่อยๆ ที่แสดงถึงความเมตตาในวัยเด็กของท่านรวมทั้งการเสียสละ ปกติท่านประหยัคมัธยัสถ์ จะใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นและไต่ตรองก่อนเสมอ ตอนเด็กๆ แม่จะแจกกระปุกออมสิน เป็นหมูดินเผาให้คนละตัว พระธรรมปิฎกในสมัยเด็กจะใส่เงินลงในหมูออมสินทุกวัน และสอนน้องให้รู้จักเหลือเงินเพื่อหยอดกระปุกหมูออมสินให้ได้ทุกวัน อย่างท่าน ขณะไปเรียนที่กรุงเทพฯ ก็เอาหมูออมสินไปด้วย พอกลับบ้านปรากฏว่าเศษสตางค์เต็มหมู และในช่วงปิดเทอมนั้น ไก่ในละแวกบ้านรวมทั้งที่เลี้ยงไว้ที่บ้าน กำลังเป็นโรคระบาดชนิดหนึ่ง ถ่ายเป็นมูกสีขาว ตาฝ้า เวลาเดินจะเดินถอยหน้าถอยหลัง พอใกล้ตายก็จะเดินอย่างน่าสงสาร ขณะนั้นมียาปฏิชีวนะชนิดหนึ่ง เพิ่งจะส่งเข้ามาขายในเมืองไทย ชื่ออริโอมัยซิน เป็นยาแก้อักเสบและฆ่าเชื้อ ราคาแพงมากเม็ดละ ๖ ถึง ๗ บาท ซึ่งตอนนั้นข้าราชการชั้นจัตวาอันดับหนึ่ง เงินเดือนแค่ ๔๕๐ บาท พระพรหมคุณาภรณ์ วัยเด็กได้สละเงินส่วนตัวที่เก็บออมไว้ในกระปุกหมูออมสินนั้น แคะออกมาซื้อยาเพื่อช่วยชีวิตสัตว์เล็กๆ ซึ่งท่านรักและสงสาร (สมัยนั้นทางบ้านยังไม่มีสัตวแพทย์อย่างปัจจุบัน) ตัวแล้ว ตัวเล่า หายบ้าง ตายบ้าง

กล่าวถึงความสนใจในวัยเด็กอย่างหนึ่ง ที่ทำให้โยมบิดาชอบอย่างเอ็นดูบ่อยๆ คือ ความอยากรู้อยากเห็น ความสนใจใฝ่รู้ของ

ท่าน พี่ชายคนโตเล่าให้ฟังว่า ในช่วงเรียนอยู่ชั้นประถมตอนปลาย ต่อมัธยมต้น เริ่มสนใจการเล่นเครื่องจักรกลเล็ก เครื่องไฟฟ้า รั้ว ออกมาศึกษา อย่างเช่นไฟฉาย จะใช้กันมากในโรงสีไฟ ก็ไปเก็บเอา ที่เสียๆ มารื้อซ่อมใหม่ โดยเอาไฟฉายดีมากเป็นแบบ พอประกอบ เข้าไปใหม่ ไฟฉายดีกลับเสีย ไฟฉายเสียกลับดีก็มี ประกอบเป็น เครื่องใช้ไฟฟ้าใช้เองในขณะที่เป็นสามเณร ทำหม้อแปลงไฟฟ้า เช่น ทำหม้อแปลงไฟฟ้า ประดิษฐ์เครื่องแบ่งและผ่อนกำลังไฟฟ้า โดยมี เครื่องมือครบชุด เช่นหัวแรงไฟฟ้าสำหรับบัดกรีอุปกรณ์และสายไฟ ต่ออุปกรณ์เครื่องรับวิทยุ ยกเยื้องไปต่างๆ

ท่านเจ้าคุณฯ มีชีวิตอยู่อย่างสมถะในเพศบรรพชิต ไม่สะสม ทรัพย์และปัจจัย ซึ่งเป็นมาตั้งแต่เด็ก มีสิ่งใดไม่ว่าจะเป็นของเล่น ของใช้ หรือของรับประทานก็จะแบ่งปันให้น้องและเพื่อน ครั้นสมัย เป็นสามเณร ได้รับถวายสิ่งของและปัจจัย หรือเครื่องไทยธรรมจาก ญาติโยม ก็จรรวบรวมไว้ พอได้จำนวนหนึ่งก็จะนำมาแจกสามเณร หรือลูกศิษย์ในวัดได้นำไปใช้สอย บางครั้งก็นำมาให้จับฉลากกัน เพื่อความไม่เหลื่อมล้ำ ท่านจะไม่สะสมไว้เพื่อตนเองเลย ตัวอย่างเช่นปากกา จะใช้ปากกาถูกลิ้นธรรมดา ถ้ามีคนมาถวาย ปากกาชั้นดีราคาแพง เช่น ปาร์กเกอร์ และครอสส์ ก็จะแจกให้แก่ผู้ ที่จะใช้ประโยชน์ได้ เช่น ให้เป็นรางวัลแก่นักเรียนเพื่อเป็นกำลังใจและ แรงจูงใจในการศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้ ปัจจัยที่มีผู้นำมาถวายให้ ใช้ส่วนตัวท่านก็จะส่งไปสมทบกับกองทุนหรือมูลนิธิต่างๆ ตลอดจน แจกเป็นทุนการศึกษาให้พระภิกษุสามเณรที่เรียนดี รวมถึงเด็ก ยากจนตามโอกาสต่างๆ อีกด้วย อย่างเช่นเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์

๒๕๓๘ ซึ่งเป็นงานทำบุญที่โยมบิดาเสียชีวิตครบ ๓ ปี ก็ได้แจกทุนการศึกษาแก่สามเณรจำนวน ๙ รูป อย่างนี้เป็นต้น

การอนุเคราะห์เพื่อให้มีเมตตาของท่านนั้น ในส่วนที่ประกอบด้วยความระลึกถึงผู้สูงอายุ และผู้กำลังอยู่ในช่วงป่วยไข้ คราวใดที่ญาติโยมไม่ว่าจะเป็นทางฝ่ายไหนก็ตามเจ็บป่วย ท่านก็จะหาเวลาไปเยี่ยมเยียนอยู่เสมอ ตลอดถึงงานทำบุญต่าง ๆ งานบวช งานศพ หรืองานมงคลสมรส ทั้งของญาติพี่น้องหรือญาติโยมท่านก็จะไม่ขาด ถ้าไม่มีเหตุสุดวิสัย จะปฏิบัติตนสม่ำเสมอกับญาติโยมทั่วๆ ไป และการปฏิบัติต่อโยมบิดามารดา ซึ่งเป็นแบบอย่างให้แก่บรรดาญาติ และผู้ที่ได้ทราบถึงกิจของท่านที่ปฏิบัติต่อโยมทั้งสอง ในยามปกติ ก็จะไปเยี่ยมอยู่เสมอ แม้ในยามที่ท่านไปปฏิบัติภารกิจในต่างประเทศ จะโทรศัพท์หรือจดหมายถามโยมและส่งข่าวของท่านให้โยมได้ทราบ ในช่วงที่โยมทั้งสองเข้าสู่วัยชรา และโยมมารดาป่วยเป็นอัมพาตท่านแวะเวียนไปเยี่ยมบ่อยขึ้นกว่าเดิม ไปสนทนากัน กำลังใจ และปรึกษาหาหนทางในการรักษากับนายแพทย์พี่ชาย ในด้านกำลังใจก็ให้ทั้งคู่ป่วย และผู้เฝ้าอาการป่วย สำหรับโยมมารดานั้น ท่านจะพูดและแนะนำสิ่งที่เฝ้านั้นให้ทำให้โยมมารดาสดชื่น

สำหรับท่านเอง จะหาวิธีต่างๆ ที่จะทำให้โยมมารดาได้รับความสดชื่นด้วย อย่างเช่นเมื่อครั้งไปที่วัดบ้านกร่าง จังหวัดสุพรรณบุรี ท่านนำเอาเทพไปบันทึกเสียงนกร้อง แล้วมาให้โยมมารดาฟัง

สำหรับโยมบิดา ในช่วงชราภาพนั้น จะไม่ค่อยไปไหน บางครั้งก็จะเหงา ท่านเจ้าคุณฯ ก็จะไปเยี่ยมบ่อยครั้งกว่าเดิม ทั้งๆ ที่ภารกิจของท่านมากมายก็ตาม เวลาไปสนทนากับโยม ท่านเจ้าคุณฯ ก็จะนำเทพมาบันทึกเสียงระหว่างสนทนากัน แล้วกรอกลับให้โยม

บิดาฟัง ซึ่งเป็นที่พอใจของโยมบิดามาก บางวันท่านจะอยู่กับโยมบิดาเป็นเวลานาน จนเห็นว่าสบายใจสดชื่นก็จะลากลับ ในช่วงที่ท่านเจ้าคุณฯ พำนักอยู่ที่สถานฟื้นฟูสุขภาพสงฆ์ ที่ลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี โยมบิดายังแข็งแรงพอที่จะไปหาท่านเจ้าคุณฯได้ น้องๆ จะพาไป ท่านเจ้าคุณฯ ก็พาโยมออกเดินเล่น ตามถนนที่ตัดผ่านทุ่งนา ได้ดูต้นไม้ คุนุก และห่าน เปิดไก่ที่ชาวบ้านบริเวณใกล้เคียงเลี้ยงไว้ตลอดจนได้รับอากาศที่ทำให้สดชื่น จะพาโยมบิดาให้เดินไปด้วยกัน ด้วยความห่วงใย

ใครจะคิดบ้างว่า พระพรหมคุณาภรณ์ได้ปฏิบัติต่อโยมทั้งสองได้ถึงดังนี้ ครั้นพอโยมถึงแก่กรรมในขณะที่ยังตั้งบำเพ็ญกุศลอยู่ที่วัดพระพิเรนทร์ ท่านก็จะให้น้องๆ ได้ปฏิบัติต่อบุพการี ด้วยการแสดงความกตัญญูทศเวทิตาในวาระสุดท้าย ให้มีการบังสุกุล แก่โยมเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ อาทิตยัลละครั้ง และเมื่อถึงวันครบรอบปีของมรณกรรม ก็จะมีการทำบุญจะพิมพ์หนังสือธรรมแจก มีการแจกทุนการศึกษาเป็นต้น ในวงญาติทุกคนจะปลาบปลื้มต่อจริยาวัตรอันงดงามของท่านเจ้าคุณฯ ที่ได้ปฏิบัติต่อญาติโยมตลอดจนโยมบิดา โยมมารดา ดังได้กล่าวมาแล้ว โดยกิจดังกล่าวมานี้ได้ยังประโยชน์ให้เป็นตัวอย่างที่ดั่งามแก่ผู้ใกล้ชิด นำไปปฏิบัติต่อบุพการีของตนอีกด้วย

การศึกษาในวัยต่อมา ถึงแม้สุขภาพร่างกายไม่ค่อยแข็งแรงนัก แต่พระพรหมคุณาภรณ์ในสมัยเด็กก็เป็นนักเรียนเก่ง เรียนได้ดีเด่นสม่ำเสมอ อย่างเช่นเมื่อจบชั้นประถม ก็ได้ทุนเรียนดีของกระทรวงศึกษาธิการ ต่อมาเข้าเรียนในชั้นมัธยมที่ ๑ ที่ ๒ และมัธยมที่ ๓ ในภาคต้นและภาคกลาง ท่านเป็นเด็กที่เล็กที่สุดในชั้น

แต่ก็เอาที่ ๑ มาครองได้บ่อย แต่พอถึงภาคปลายของมัธยมที่ ๓ แล้วในช่วงต้นปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ ขณะนั้นปัญหาสุขภาพไม่ดี ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เนื่องจากอาการป่วยโรคทางเดินอาหาร จึงเห็นด้วยกับคำแนะนำของโยมบิดา และประกอบกับการสนับสนุนของพี่ชายคนที่สอง นายผาสุก อารยางกูร ในวันที่ ๑๐ เดือนพฤษภาคม ปีพุทธศักราช ๒๔๙๔ จึงได้เข้ารับการบรรพชา ณ วัดบ้านกว้าง อำเภอสรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีพระครูเมธีธรรมสาร เจ้าอาวาสวัดบ้านกว้าง เป็นพระอุปัชฌาย์ (ซึ่งก่อนหน้านี้ที่ท่านอายุได้ ๗ ขวบ ก็ได้บรรพชาที่วัดนี้มาก่อน แต่เป็นการบวชทางนาค คือ บวชพร้อมกับการบวชพระบุตรชายของคุณป้า การบวชคราวนั้นเพียง ๗ วัน เป็นการแกล้งที่โยมมารดา ได้บนไว้แต่ครั้งที่ท่านป่วยหนัก เมื่ออายุ ๑ ขวบ)

การบวชครั้งนี้เป็นการบวชเรียน เริ่มศึกษา ณ วัดบ้านกว้าง ในปีแรกของการบรรพชา สอบได้นักธรรมชั้นตรี แล้วย้ายไปศึกษาต่อ ณ วัดประสาธทอง ในเมืองสุพรรณบุรี ซึ่งมีพระวิกรมมุนี เป็นเจ้าอาวาส สอบได้นักธรรมชั้นโท ในปีพุทธศักราช ๒๔๙๕ ครั้นต่อมา ปีพุทธศักราช ๒๔๙๖ ได้ย้ายมาสังกัดวัดพระพิเรนทร์ จังหวัดพระนคร พระศีลขันธโสภิต ยังคงเป็นเจ้าอาวาส ได้ศึกษาเล่าเรียนต่อมาจนสอบได้นักธรรมชั้นเอก และเปรียญธรรม ๓ ถึงเปรียญธรรม ๙ ประโยค ขณะเป็นสามเณร จึงได้รับราชทานพระบรมราชานุญาตจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ธรรมิกมหาราชชาธิราช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก รัชกาลปัจจุบันให้อุปสมบทเป็นพระภิกษุในฐานะนาคหลวง เมื่อวันจันทร์ที่ ๒๔ กรกฎาคม ปีพุทธศักราช ๒๕๐๕ ตรงกับวันขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๘ ณ

พระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ว) มีสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ (กิตฺติโสภณมหาเถร) วัดเบญจมบพิตร ทรงเป็นพระอุปัชฌาย์ พระธรรมคุณาภรณ์ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์) วัดสามพระยา เป็นพระกรรมวาจาจารย์ และพระเทพเมธี (พระธรรมเจดีย์) วัดทองนพคุณ เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้นามฉายาว่า “ปยุตฺโต” ภายหลังจากอุปสมบทแล้วท่านก็ได้สำเร็จการศึกษาสอบได้ปริญญาพุทธศาสตรบัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับ ๑) จากมหาวิทยาลัยลงกรณ์ราชวิทยาลัย ในปี พุทธศักราช ๒๕๐๕ และต่อมาในปี พุทธศักราช ๒๕๐๖ ก็สอบได้วิชาชุดครู พ.ม. อีกวุฒิหนึ่ง

ในระหว่างศึกษาที่มหาวิทยาลัยลงกรณ์ราชวิทยาลัย พระพรหมคุณาภรณ์ได้เป็นอาจารย์ประจำในแผนกบาลีเตรียมอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๕-๒๕๐๖ และต่อมาก็ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเลขาธิการและเป็นรองเลขาธิการมหาวิทยาลัยลงกรณ์ราชวิทยาลัย ในปี พ.ศ. ๒๕๐๗ และเป็นอาจารย์สอนวิชาธรรมภาคอังกฤษ ควบคู่กันไปด้วย ในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๐๗-๒๕๑๗ ที่มหาวิทยาลัยลงกรณ์ฯ นี้ได้ปรับปรุงและวางระเบียบแบบแผนพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ให้สอดคล้องกับสภาวะวิชาการที่เป็นระบบนิยมในปัจจุบัน ตลอดจนได้ปรับปรุงหลักสูตรโรงเรียนพุทธศาสนาวินิตย ให้เป็นหลักสูตรที่น่าสนใจ และเอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างแท้จริง สำหรับงานบริหารคณะสงฆ์นั้น หลักจากที่พระเทพคุณาธาร เจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ถึงแก่มรณภาพซึ่งในขณะนั้นพระธรรมปิฎกดำรงสมณศักดิ์ที่พระศรีวิสุทธิโมลี จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดพระพิเรนทร์ ได้ทำการปรับปรุงกิจการภายในวัด รวมทั้งกิจในส่วนของสงฆ์ จนเป็นระเบียบเรียบร้อยแล้วก็ได้ยื่นใบลาออก

และได้รับอนุมติให้ลาออกใน พ.ศ. ๒๕๑๙ และในปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดญาณเวศกวัน ตำบลบางกระทีก อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม งานของคณะสงฆ์ท่านก็ยังคงช่วยเหลือตลอดมา ทั้งในส่วนในประเทศและต่างประเทศ

ในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กว้างออกไปถึงต่างประเทศ ได้รับนิมนต์ไปเป็นอาจารย์บรรยายพิเศษของมหาวิทยาลัยต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา และบรรยายเผยแผ่ความรู้ในประเทศอื่นๆ อีก เช่น ได้รับอาราธนาได้เยี่ยมเยียนสถาบันการศึกษา บรรยายพระพุทธศาสนา และวัฒนธรรมไทย อาราธนาไปสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของ วัดวชิรธรรมประทีป ในนครนิวยอร์ก และวัดธรรมาราม ในนครชิคาโก สหรัฐอเมริกา และยังได้รับอาราธนาให้เป็นผู้แสดงปาฐกถาในการประชุมนานาชาติอีกหลายครั้ง สำหรับในประเทศได้รับอาราธนาจากบรรดามหาวิทยาลัยทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนองค์กรต่างๆ เป็นที่ปรึกษาของมหาวิทยาลัยมหิดล ในการสร้างพระไตรปิฎกฉบับคอมพิวเตอร์ สำเร็จสมบูรณ์เป็นฉบับแรกของโลก เป็นการอำนวยความสะดวกในการศึกษาและค้นคว้าหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาได้สะดวกและรวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ด้วยศีลาจริยวัตรและปฏิบัติที่เป็นที่น่าเลื่อมใสศรัทธา เป็นที่เคารพยกย่องของบรรดาศิษยานุศิษย์ และพุทธศาสนิกชนโดยทั่วไป เป็นแบบอย่างของพระภิกษุในอุดมคติรูปหนึ่งในปัจจุบัน ท่านถึงพร้อมด้วยความเป็นเลิศทางวิชาการ ทั้งด้านพระพุทธศาสนา และด้านวิชาการ ดังนั้นนับแต่ปี พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๔๕ จึงได้รับการถวายปริญญาดุษฎีบัณฑิต

กิตติมศักดิ์ จากสถาบันการศึกษาในประเทศรวม ๑๓ สถาบัน ๑๔ ปริญญา

ได้รับการถวายตำแหน่ง “ตรีปิฎกจารย์” (อาจารย์ผู้มีความรู้แตกฉานในพระไตรปิฎก) จาก นวนาลันทามหาวิหาร ประเทศอินเดีย ซึ่งถือว่าเป็นตำแหน่งที่สูงกว่าปริญญาเอก และทางมหาวิทยาลัยไม่เคยมอบให้ใคร นอกจากมหาวิทยาลัยนาแลนทาโบราณที่เคยถวายท่านพระถังซำจั๋ง เท่านั้น

และล่าสุด เมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๙ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์

งานนิพนธ์ของพระพรหมคุณาภรณ์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนาโดยตรงนี้ ถึงปัจจุบันได้นิพนธ์ไว้มากกว่า ๓๒๗ เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย และมีภาษาอังกฤษ ประมาณ ๓๐ เล่ม เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายว่าเป็นงานดีเยี่ยม เป็นงานปัญญาที่มีคุณค่าต่อวงวิชาการ ทั้งในประเทศและมหาวิทยาลัยชั้นนำของต่างประเทศ สร้างประโยชน์ต่อสังคมอย่างแท้จริงในทุกๆระดับ จนได้รับการยกย่องให้เป็น “ปราชญ์แห่งสยาม” ทุกครั้งในการพิมพ์ผลงานนิพนธ์ของท่าน ได้มอบลิขสิทธิ์แบบให้เปล่า และเงินรางวัลที่ได้จากงานนิพนธ์ทั้งหมดก็มอบให้เป็นทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรมาโดยตลอด รางวัลที่ได้รับคือ รางวัลวรรณกรรมชั้นที่ ๑ ประเภทร้อยแก้ว ที่ได้รับจากมูลนิธิธนาคารกรุงเทพฯ ประจำปี ๒๕๒๕ จากหนังสือพุทธธรรม ก็ได้มอบให้วิทยาลัยสงฆ์ภาคทักษิณ ส่วนเงินรางวัลผู้ทำคุณประโยชน์แก่พุทธศาสนาก็ได้มอบให้แก่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทั้งหมด เพื่อเป็นทุนการศึกษาของ

พระภิกษุสามเณร และงานนิพนธ์ของท่านบางเรื่อง ออกมาตามโอกาสอันควร อย่างเช่น เมื่อมีกรณีพฤษภาทมิฬ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ท่านมีหนังสือเรื่อง “การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย” ซึ่งมีเนื้อหาที่ให้คิดว่า “ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนเป็นธรรมาธิปไตย” หรือเมื่อเกิดเรื่องอื้อฉาวทางฝ่ายสงฆ์ ก็มีหนังสือเรื่อง “เมืองไทยจะวิฤติ ถ้าคนไทยมีศรัทธาวิปริต” เป็นต้น

หลังจากที่องค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ UNESCO ที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส ถวายรางวัลการศึกษาเพื่อสันติภาพ เมื่อวันที่ ๒๐ เดือนธันวาคม ๒๕๓๗ แล้ว นับจากบรรพชนามากกว่า ๔๕ ปี พระพรหมคุณาภรณ์ก็ยังคงอุทิศตัวให้กับงานเผยแผ่พระศาสนาต่อไป และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่าง ช่วยสั่งสอนบุคคลในสังคมให้ปฏิบัติตนโดยการใช้ปัญญานำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขสงบและสันติภาพ ถึงปัจจุบันจะยังมีปัญหาด้านสุขภาพพลานามัยอยู่เสมอ ท่านก็ยังคงแสดงธรรม บรรยายธรรม เขียนหนังสือธรรม และเขียน.. เขียนต่อไปอีกเรื่อยๆ นับได้ว่าท่านเกิดมาเพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม ธรรมขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และธรรมนี้เพื่อประชาชนชาวโลกทั้งมวล จักสู้สันติภาพอันแท้จริง

ผลงานนิพนธ์

การเผยแพร่พุทธศาสนา เป็นภารกิจหลักของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ไม่ว่าจะเป็นการบรรยาย ปาฐกถา ธรรมกถา และธรรมเทศนาที่ได้รับนิมนต์ไปให้ความรู้ทางวิชาการ แก่พุทธศาสนิกชนทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้มีผู้นำไปพิมพ์เผยแพร่เป็นจำนวนมาก

เหตุผลประการหนึ่งที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) สามารถนิพนธ์หนังสือ ได้มากมายและน่าสนใจก็เนื่องด้วยท่านเจ้าคุณเป็นผู้ที่ชอบอ่านและทำการย่อความสั้นๆจากประเด็นเนื้อหาต่างๆแล้วนำมาประมวลเป็นความรู้ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ จึงส่งผลต่องานนิพนธ์ทั้งในลักษณะตำรา เอกสารทางวิชาการ หนังสืออธิบายธรรมทั่วไป งานนิพนธ์ที่ได้รับการยกย่องว่ายอดเยี่ยม คือ หนังสือชื่อ **พุทธธรรม** ซึ่งได้รวบรวมแก่นของพระไตรปิฎกไว้ทุกแง่ทุกมุม นอกจากนี้ยังมีหนังสืออื่นๆ ที่เป็นที่ยอมรับและใช้เป็นตำราอ้างอิง ได้แก่ **พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลศัพท์ ธรรมานุชีวิต การศึกษาของคณะสงฆ์: ปัญหาที่รอกทางออก การศึกษาที่สากลบนฐานแห่งภูมิปัญญาไทย พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์ นิติศาสตร์แนวพุทธ สิทธิมนุษยชน: สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม พระพุทธศาสนาในเอเชีย** ซึ่งเป็นหนังสือที่รวบรวมประวัติการเผยแพร่พุทธศาสนาในประเทศ

ต่างๆ ของทวีปเอเชีย เช่น กัมพูชา เกาหลี จีน ญี่ปุ่น ทิเบต ไทย เป็นต้น และหนังสือเกี่ยวกับพระธรรมวินัย ได้แก่ *กรณีสันติอโศก* และหนังสือ *กรณีธรรมกาย: บทเรียนเพื่อศึกษาพระพุทธศาสนา* เป็นงานเขียนเพื่อหักล้างลัทธิมิชฌาติฐิ ในพระพุทธศาสนาของพระภิกษุสงฆ์ด้วยกันเอง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) ไม่เพียงแต่จะมีความปรีชาสามารถเฉพาะ งานเขียนภาษาไทยเท่านั้น แต่ยังมีผลงานเป็นภาษาอังกฤษไว้มากมายเช่นกัน อาทิ *Thai Buddhism in the Buddhist World* โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับพุทธศาสนาทั้งในประเทศไทย และต่างประเทศ ทั้งในทวีปเอเชีย ยุโรป และอเมริกา นอกจากนี้ยังมีหนังสือชื่อ *Buddhist Economics, A Buddhist Solution for the Twenty - first Century* เป็นต้น

ผู้อุปภัมภ์

พิมพ์หนังสือธรรมทาน และบันทึกชีวิตธรรมบรรยาย

มอบให้แก่ มูลนิธิชาติภูมิ ป. อ. ปยุตฺโต

เพื่อแจกมอบแก่ญาติมิตร และสาธุชน

ในงานทำบุญครบ ๑ ปี วันเปิดชาติภูมิสถาน ป. อ. ปยุตฺโต

๑๒ มกราคม ๒๕๕๐

นายแพทย์เกษม - คุณนุกุล อารยางกูร

คุณสันต์ - คุณประจวบ อารยางกูร

คุณกานดา อารยางกูร

คุณธวัช - คุณบุบผา คณิตกุล

คุณสุวัฒน์ - คุณคันสนีย์ ประจักษ์การ

คุณอุโฆษ - คุณพิไลดาพรรณ อารยางกูร

คุณสมชาย - คุณชนิษฐา ตั้งพัฒน์เจริญ

คุณคเนษฐ์ - คุณศรีธนา อารยางกูร

คุณณรงค์ - คุณเกศวานุช ผู้พัฒน์พงศ์